

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ СІОУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 39 (1002)

Субота, 25 верасня 1954 года

Цана 50 кап.

ПРОЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЕДНАЙЦЕСЯ!

СЁННЯ ў НУМАРЫ:

Першая старонка.

На перадавыя пазіцыі жыцця! (Перадавы).
Да новых творчых поспехаў — прамова сакратара ЦК КПБ тав. Ц. С. Гарбунова на трэцім з'ездзе савецкіх пісьменнікаў Беларусі.

Другая старонка.

Дзёнік з'езда.
Аб культуры пісьменніцкай працы — прамова Канстанціна Сіманаву.

Трэцяя старонка.

Пачэсны абавязак пісьменнікаў — прамова намесніка міністра культуры БССР С. Сцяпіна.

Нясінна вучыцца майстэрству — прамова Івана Шамякіна.

Не забывайце традыцый савецкай паэзіі — прамова Кастуся Кірзенкі.

Чацвёртая старонка.
Слова гордае — рабочы — прамова Сергея Міхалкова.

Пакажыце паэзію працы — прамова тав. Н. Аўтанова.

Мацаваць літаратурныя сувязі брацкіх народаў — прамова Максіма Танка.

Творчая атмосфера ў пісьменніцкай арганізацыі — прамова Аляксея Кулакоўскага.

На перадавыя пазіцыі жыцця!

Тыдзень таму назад закончыў сваю работу трэці з'езд пісьменнікаў Савецкай Беларусі.

З'езд з'явіўся важнай падзеяй у культурным жыцці рэспублікі. Ён паднёў вынікі працы ўсяго калектыва беларускіх літаратараў за апошнія пяць год. Увага, з якой шырока грамадскасць аднеслася да падрыхтоўкі з'езда і яго работы, яшчэ раз наважна паказала, што літаратура ў нас — агульнанародная справа. Народ глыбока зацікаўлены ў тым, каб савецкая літаратура няспынна і паспяхова развівалася, удасканалвала свае ідэяна-мастацкія вартасці, паўназначна адраджаўся духоўны запатрабаванні будучыню камуністычнага грамадства.

Адначасова лепшымі здабыткамі беларускіх пісьменнікаў за мінулае дзесяцігоддзе, пазны рост беларускай літаратуры, асабліва прозы, з'езд асноўную увагу скіраваў на ўскрэслі недахопаў і прычыны адставання іе пасабных жанраў, у прыватнасці крытыкі паэзіі, драматургіі і літаратурнай крытыкі. Сучасны стан гэтых жанраў, ды і ўсёй беларускай літаратуры не можа задаволіць нас. Многія з'явіліся багата, шматлікія жывыя савецкіх людзей яшчэ не знайшлі свайго глыбокага мастацкага адлюстравання ў творах пісьменнікаў. Літаратура не дае адказаў на многія пытанні, якія сёння хваляюць народ. Як правільна значыць у сваёй прамове на з'ездзе народны паэт Якуб Колас, беларуская літаратура выглядае пакуль што беднавата на фоне велізарных дасягненняў Савецкага Саюза ў гаспадарчым і культурным будаўніцтве, на фоне гераічных працоўных подзвігаў савецкага народа.

У тым, што з'езд, не змяшчаючы і не адмаўляючы ўжо дасягнутага беларускай савецкай літаратуры, усё-ж галоўную увагу адаў абмеркаванню іе істотных недахопаў, прычын адставання і шляхоў далейшага павышэння іе ідэяна-мастацкага ўзроўня, — станоўчы вынік яго работы. Радуе крытычны накіраванасць, якая выраза адчуваецца ў выступленнях старэйшых пісьменнікаў; іх непакоя за сучасны стан і далейшы лёс нашай літаратуры. У барацьбе за высокую якасць мастацкіх твораў усіх жанраў левую ролю, бесспрэчна, адыграе і тое, што ў некаторых выступленнях былі ўзняты на дзёнікі творчыя праблемы, пытанні майстэрства і культуры пісьменніцкай працы.

Асабліва многа і рэзка гаварылася аб адставанні літаратурнай крытыкі.

Крытыка наша сапраўды вельмі адстае і ад узроўня развіцця літаратуры, і яшчэ больш ад тых вылікі і адважных завад, якія яна заклікана вырашаць. І адстае не першы год, не ў апошнія толькі часы. Ужо даўно ідзе гаворка аб неабходнасці рашучага падцягвання гэтага фронту. Іншыя з'езд пісьменнікаў Беларусі канстатаваў факт недапушчальнага адставання крытыкі — у той час самага заняпаданнага жанра нашай літаратуры. Праўда, пазней ажыццеленне ў гэтай галіне вызначылася. З'явілася некалькі манаграфічных прац, паўноўлілі рады крытыкаў. Аднак і сёння яна застаецца самам адстаючым участкам літаратуры. Цяпер асабліва відавочна, што наша літаратура не можа шпарка развівацца да таго часу, пакуль крытыка не зойме вядучай ролі ў агульным літаратурным працэсе, пакуль мы па-сапраўднаму не засвоім багаты творчы вопыт усёй міжнароднай савецкай літаратуры, абшарнаючыся на яе, зможам упэўнена рухацца наперад.

У гэтым кіраванні і заключэння галоўны недахоп нашай крытыкі. Яна сак-так ачуваецца ўказваць на недахопы ў творчасці пасабных пісьменнікаў, хаця і не заўсёды разумее, адкуль ідуць гэтыя недахопы, чым яны абумоўлены. Але яна амаль зусім не займаецца аналізам найбольш істотных становішч з'яўляюцца прычынаў адставання творчых вопытаў усёагульнай літаратуры, набывага ёя ва ўсе гады свайго развіцця. А без гэтага нельга вычарпальна ацаніць сучасны стан літаратуры і, тым больш, выраза бачыць перспектывы іе росту. Без гэтага немагчыма маладзкім пісьменнікам паспяхова авалодаць метадам сацыялістычнага рэалізму, павышаць творчае майстэрства.

Беларуская крытыка нестасе шырэй і глыбінні тэарэтычных абгульненняў, прывінення ў ступнасць літаратурных з'яў.

Пленум праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР

Адбыўся арганізацыйны пленум праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР. У складзе выбранага пленумам прэзідыума праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР П. Броўка, В. Вітка, П. Габэка, І. Гурскі, К. Кавалёў, М. Калачынскі, Якуб Колас, К. Крапіва, А. Куляшоў, М. Лынькоў, П. Панчанка, М. Танк, І. Шамякіна.

Пленум выбраў старэйшай праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР тав. Броўку П. У., намеснікам старэйшай праў-

Іна вельмі слаба ўдзельнічае ў жывым творчым працэсе, мала аддае увагі распрацоўцы праблем нацыянальнай формы.

Кідаецца ў вочы вухам, абмежаванасць поглядаў нашай крытыкі, якая на сутнасці не навучылася яшчэ жыцц інтэрэсамі усёй савецкай літаратуры. Разгляд пасабных твораў і пасабных з'яў беларускай літаратуры вядзецца, звычайна, без арганічнай сувязі з агульным развіццём усёагульнай літаратуры. І гэта ў той час, калі творчы ўзаемазвязі брацкіх літаратураў сталі ўсеабаўмінымі, калі поспехі любой нацыянальнай літаратуры немагчымы без засваення вопытаў усёй нацыянальнай літаратуры. Наводнага, напрыклад, слова не прамовілі нашы крытыкі да гэтага часу аб такім буйным праблемным творы, як «Рускі лес» А. Леанова. Абышлі яны маўчаннем і з'яўленне на старонках часопіса «Новы мір» ідэяна-мастацкіх артыкулаў Ламарэцтва, Ліфшца, Абрамава. Выцман да гэтага імя няма ніякай справы.

Аналізуючы з'явы нашай літаратуры без глыбокай сувязі з вопытам міжнароднай савецкай літаратуры, беларуская крытыка і не магла ўсебакова вытлумачыць гэтыя з'явы, раскрыць іх сутнасць. Адсюль тая няяснасць, што намагаецца ў падыходзе да вырашэння навін праблем літаратурнага жыцця, павароўнасць і блытаніна ў вывадах, з'якой даволі часта даводзіцца сустракацца.

Ці спрабаваў хто ў нас разабрацца ў прычынах адставання крытыкі? На вылікі жаль, ніхто. Восем ужо добры дзесятак год мы абмяжоўваемся тым, што адзначаем іе недахопы, адсутнасць праблемных крытычных прац, нізкі тэарэтычны і мастацкі ўзровень артыкулаў і рэфэрваў. І толькі. Далей канстатацыі гэтага не пайшоў і наш трэці пісьменніцкі з'езд.

Чым-жа ўсё-ж абумоўлена гэта вядучае адставанне?

Прычыны яго трэба шукаць у няўважлівым і няват непаважлівым стаўленні да працы крытыкаў з боку кіраўніцтва пісьменніцкай арганізацыі Беларусі. На працягу пасляваеннага год праўлення ССР БССР ці разу па-сапраўднаму не зацікавіліся іх працай, хаця і прышло нямала гаспадарчых твораў, але вельмі агульнымі паказаннямі. У адзін час поспехі паэзіі, і другі — дасягненні прозы настолькі патрабавалі ўвагу праўлення, што яно і не магло па-сапраўднаму зацікавіцца абмеркаваннем канкрэтных мер палепшэння стану крытыкі. Калі-ж і заходзіла размова аб ёй, дык спынілася, звычайна, на агульным адмаўленні: яна, бачыце, слабая, недапачыная, некаваліфікаваная, непрафесійная. Ці-ж патраба на ёя лічыцца? Творчыя намаганні крытыкаў не заўважаліся і не падтрымліваліся свесчавасца.

Настойлівае адмаўленне якіх-небудзь зрухаў у гэтай галіне — а яно дзігнутае не адзін год — выходзіла ў крытыкаў ливер'е ў свае сілы, багавіцаць у настановацкіх новых пытанніў, творчому пасуісценню. Гэта-ж у сваю чаргу параджала ў пасабных пісьменнікаў патрабаванні погляда на крытыку, як на літаратуру непублічна-папулярную, другога гатунку. Таму і не дзіўна, што нявагу да крытыкі можна было адчуць нават у выступленнях на з'ездзе. Не заўсёды і кіраўнікі ССР БССР самі падавалі прыклад прывітавага, уважлівага стаўлення да слушных завад аб іх творчасці. У адносінах да крытыкаў устанавіўся тон ментарскіх навучанніў. Можна з упэўненасцю сказаць, што адставанне літаратурнай крытыкі вызначаецца агульным станам крытыкі і самакрытыкі ў пісьменніцкай арганізацыі, дзе яшчэ не навучыліся паважваць іе, прыслухоўвацца да іе голасу. Да таго-ж, не было ў нас сапраўднага клопату аб ідэяна-паітычным выхаванні крытыкаў, іх тэарэтычнай вучэбна.

З такім становішчам мірыцца далей немагчыма. Калі мы жадаем вывесці гэты жанр на перадавыя пазіцыі літаратуры, трэба перш за ўсё стварыць у Саюзе пісьменнікаў абстаноўку крытыкі і самакрытыкі наогул, знавагі да працы крытыкаў, падтрымліваць іх намаганні. Толькі пры гэтых умовах у нас будзе развіццё прынцыпова, аб'ектыўна, сапраўды добрамысловага крытыка.

Уздым літаратурнай крытыкі — першачарговая задача новага праўлення ССР БССР.

ленна — тав. Шамякіна І. П., адказным сакратаром праўлення выбран тав. Калачынскі М. І.

Тав. А. Зарыцкі выбран старэйшай рэвізійнай камісіяй.

Пленум зацвердзіў галоўным рэдактарам газеты «Літаратура і мастацтва» тав. В. Вітку, галоўным рэдактарам часопіса «Полымя» зацверджан тав. М. Танк, галоўным рэдактарам часопіса «Беларусь» тав. І. Гурскі.

Трэці з'езд пісьменнікаў Савецкай Беларусі

Да новых творчых поспехаў

З прамовы сакратара ЦК КПБ тав. Ц. С. ГАРБУНОВА

Таварышы, дазвольце мне ад імя Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі перадаць трэціму з'езду пісьменнікаў БССР гарачае сардэчнае прывітанне і пажадаць новых творчых вылікіх поспехаў!

Ад імя Цэнтральнага Камітэта перадаю сардэчнае прывітанне нашым дарэгім гаспадарчым — дэлегатам брацкіх саюзных рэспублік, якія ўдзельнічаюць у рабоце з'езда пісьменнікаў.

Трэці з'езд пісьменнікаў — вялікая падзея ў жыцці нашай рэспублікі. З'езд заклікана паказаць дасягненні сучаснай беларускай літаратуры, выявіць прычыны творчых цяжкасцей, вызначыць задачы.

У дакладзе таварыша Броўкі дадзена характарыстыка таго, што адбылося паміж з'ездамі пісьменнікаў, пазначаны лепшыя творы, дадзены аналіз, пазначаны задачы.

Беларуская літаратура — састаўная і неад'емная частка агульнасаюзнай савецкай літаратуры — адзіравяе вялікую ролю ў культурным жыцці рэспублікі. З'яўляючыся на сваіх асаблівасцях і форме глыбока нацыянальнай, арганічна звязанай з найлепшымі нацыянальнымі традыцыямі народа, беларуская савецкая літаратура — сапраўды сацыялістычная па сваёму зместу. Характар і свесчавасць іе вызначаны агульнай барацьбой савецкага народа за пабудову камуністычнага грамадства ў нашай краіне.

Беларуская савецкая літаратура — гэта літаратура аб справах і подзвігах людзей новага сацыялістычнага грамадства, літаратура камуністычнай маралі, літаратура сапраўднага антымізма, вялікага жыццесцвярдання. Яна развіваецца на прынцыпах сацыялістычнага рэалізму пад непасрэдным добратворным уплывам рускай класічнай і савецкай літаратуры, у цеснай садружнасці з літаратурай народаў усіх брацкіх рэспублік. Пісьменнікі Беларусі з'яўляюцца магучымі атрадам агульнасаюзнай літаратуры і знаходзяцца на перадавых лавіцях барацьбы народа за пабудову камуністычнага грамадства ў нашай краіне, на перадавых пазіцыях у барацьбе супраць чужой нам ідэалогіі.

Большасць нашых пісьменнікаў прымае актыўны ўдзел у партыйнай, дзяржаўнай грамадскай рабоце. Многія з іх з'яўляюцца членамі ўрада, дэпутатамі гарадскіх і раённых Саветаў дэпутатаў працоўных, выступаюць з дакладамі перад насельніцтвам, арганізуюць чытанне сваіх твораў.

Заслуга нашых пісьменнікаў перад народам у тым, што яны пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі прывалі вялікую работу па выкрывацці і ідэянаму разгону ў літаратуры беларускіх буржуазных нацыяналістаў, рашуча выніклі іх са сваімі радзю і стварылі літаратуру, якая адраджае кроўным інтарэсам народа і служыць вялікай справе пабудовы камунізму.

Нашы пісьменнікі праводзяць значную работу па далейшаму ўмацаванню паітычных і культурных сувязей паміж брацкімі народамі Савецкага Саюза. Аднак неабходна, каб яны яшчэ цесней звязаліся з рабочымі, калгаснікамі, яшчэ больш смела ішлі ў жыццё, удасканалвалі сваё пісьменніцкае майстэрства, усведамлялі сваю найважнейшую адказнасць перад партыяй і народам.

У гады Вялікай Айчыннай вайны беларускія літаратары знаходзіліся на перадавых лавіцях барацьбы з фашысцкімі захопнікамі, з часцю вытрымалі суровыя выпрабаванні і вышлі з іх яшчэ больш загартаванымі.

У пасляваенны час нашы пісьменнікі таксама знаходзіцца на перадавых лавіцях барацьбы за аднаўленне народнай гаспадаркі і культуры, за іе ўздым і росквіт. Лепшыя творы беларускіх пісьменнікаў паказваюць найважлівшы і найглыбейшы сэнс тых сапраўды велізарных сацыяльных пераўтварэнняў, якія адбыліся на Беларусі, што было адной з адважлівых усякарпаў царскай Расіі. Такія творы выходзілі ў чытачоў высокае пачуццё патрыятызма і інтэрнацыяналізма, гардасць за сваю савецкую Радзіму, любоў і адданасць Камуністычнай партыі, сацыялістычным адносінам да працы, выходзілі выдатныя якасці савецкага чалавека — сцягавоца перадавой культуры чалавечтв.

Адной з выдатных асаблівасцей літаратурнага працэсу ў пасляваенны час з'яўляецца яшчэ большае абліжэнне і ўзаемаўзабагацэнне брацкіх нацыянальных літаратураў пляхам пераказу лепшых мастацкіх твораў на рускую і іншыя мовы народаў Савецкага Саюза. Такія факты літаратурнага жыцця, які выходзілі ў свет на рускай і іншых мовах анталогіі беларускай паэзіі, двухтомніка беларускай драматургіі, беларускіх апаўданаў, твораў Якуба Коласа.

Прамовы на трэцім з'ездзе пісьменнікаў БССР друкуюцца па скарачаных стэнграмах.

ласа, Янк Купалы, Змітрака Бядулі, Петруся Броўкі, Пятра Габэкі і іншых, сведчаць аб тым, што беларуская літаратура стала здабыткам шырокіх колаў савецкіх чытачоў.

І хацу на гэтым з'ездзе пісьменнікаў ад імя Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі і ад імя беларускіх пісьменнікаў выказаць глыбокую ўдзячнасць К. Сіманаву, М. Ісакоўскаму, А. Пракофеву, І. Мазылюву, а ў іх асабе і ўсім тым пісьменнікам, якія перакладаюць беларускую літаратуру на рускую мову. Пераклад брацкіх літаратураў на рускую мову — справа велізарнай паітычнай і культурнай важнасці.

Наша беларуская літаратура пасляваенна пераходзіць ад пераважна новай і вышэйшых этапам у развіцці савецкага грамадства.

Пры вялікіх дасягненнях і бесспрэчных заслугах перад партыяй і народам беларуская літаратура не пазбыўлена даволі істотных недахопаў. Правільна направаць беларускіх пісьменнікаў у недастатковай увазе да работнага класа Беларусі. На тэрыторыі рэспублікі вырастае буйныя фабрыкі і заводы, вырастае рабочы клас, тэхнічная інтэлігенцыя. Калі да рэвалюцыі на ўсёй Беларусі было многа больш 80-ці інжынераў і тэхнікаў, дык цяпер у лобным праху буйнага завода Мінска, Гомеля, Магілёва ці Віцебска іх дзесяткі. Зразумела, прамысловасць Беларусі маладая, малады і рабочы клас. Мы ведаем, што літаратура хутка не стварэцца, аднак маршчысці, якія ёсць у нашых пісьменнікаў, вылікі, і яны цяжка не выкарыстоўваюцца.

Раненні вераснёўскага і лютаска-саўаіцкага Пленумаў ЦК КПСС — гэта новы этап у барацьбе за пабудову камуністычнага грамадства. У вялікай усёагульнай справе па забеспячэнню круглага ўздыму сельскагаспадарчай вытворчасці ў нашай краіне самы актыўны ўдзел павінны прыняць пісьменнікі.

Як вядома, у рамёнях XIX з'езда партыі настаяла задача адраджэння ў літаратуры станоўчага гераіна сучаснасці, чалавека новага тыпа. Партыя заклікала мастакоў слова шырока выявіць і раскрыць высокія духоўныя якасці і тывыныя станоўчыя рысы ў характары радовага чалавека, стварыць яго іркі мастацкі чаравас, варты быць прыкладам. Разам з тым партыя абавязала пісьменнікаў смела адлюстравуць у сваіх творах жыццёвыя супярэчнасці, агнём сатыры выяваць за жыццё ўсё адмоўнае, гішло, аджыўнае, што тармозіць наш рух наперад, да камунізму.

Выконваючы ўказанні партыі на далейшае развіццё савецкай сацыялістычнай культуры, беларускія пісьменнікі з дня другога свайго з'езда стварылі рад буйных працішчых, паэтычных і драматычных твораў, якія з'явілі шырокае прызнанне ў савецкай чытацка і глядацкай раі. Аднавіцца зместу і формы толькі там магчыма, дзе змест і форма правільна адлюстравуць аб'ектыўную рэчаіснасць. У працэсе тыпавацкіх жыццёвых з'яў мастацкіх і заўсёды абгульняе, канкрэтызуе. Гэта таксама мае дачыненне і да зместу і формы, да усіх элементаў мастацкага твора.

Форма нацыянальнай культуры — гэта перш за ўсё мова. Але і не толькі мова. У літаратуры кожнай краіны адраджаюцца характэрныя для данага народа асаблівасці быту, свесчавасць асродкаў, рысы нацыянальнай культурнай спадчыны.

Беларуская літаратура тым і арыганальна, што яна нацыянальна літаратура. Але будучы звязанай агульнасцю мат і непарыўнай дружнай з літаратурай вялікага рускага народа, з літаратурамі украінакага, літоўскага, латышкага і іншых брацкіх народаў, яна з'яўляецца неад'емнай часткай адной літаратуры Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Таварышы, мне хацелася-б выказаць такую думку, што беларускія пісьменнікі павінны значна павысць свае сувязі з пісьменнікам краін народнай дэмакратыі, усяляк умацоўваць сувязі з суседняй з імі Польскай Народнай Рэспублікай.

Наша пакаленне заклікана знішчыць тое бяздзёнае, якое стваралася ў імямі паміж польскім, рускім, беларускім і украінацкім народам. Цяпер Польшча з'яўляецца народнай рэспублікай, якая па прыкладу савецкіх рэспублік будзе сацыялізм. І цяпер усё наша шматтэмавыя стварыць выратаваны самым найлепшым чынам. Таму сувязі нашых пісьменнікаў з пісьменнікамі суседняй брацкай Польскай Народнай Рэспублікі павінны быць самымі цеснымі.

Ішчэ некалькі саўваг. Праблема літаратурнай спадчыны не займала ў рабоце Саюза пісьменнікаў належнага месца.

бі агаварэцца, што ў «паэме недастаткова паказана жыццё і баявая дзейнасць партызанскага атрада». Калі жыццё ў паэме паказана недастаткова, гэта значыць не поўна і не зусім правільна, то ці можна аб такой паэме гаварыць, што гэта раб станоўчая? Я думаю, што ў нас ёсць усё магчымае сказаць на гэтым з'ездзе ўсё, аб чым не сказаў дакладчык, таму што з'езд для пісьменнікаў з'яўляецца высокай трыбунай. Трэба шчыра сказаць аб усіх недахопах, якія ёсць у рабоце Саюза савецкіх пісьменнікаў, і аб недахопах, якія ёсць у творах.

Тут ужо гаварылася, што за апошнія гады драматургія папоўнілася значнымі творамі. Але, на жаль, мала ў нас удалых п'ес. У пісьменніцкім асродку прынята — як толькі з'явілася добрая п'еса, гэту справу шырока разракламаваць і зрабіць выгляд, што ўсе мы рушылі наперад. Я думаю, што наша драматургія з'яўляецца адстаючай. Нашы тэатры не маюць дастатковаго колькасці п'ес, і нашых драматургаў трэба моцна падцягнуць. У нас нехаче лібрэта для беларускіх опер і музычных камедый, сцэнарыяў для кінофільмаў. У гэтым кірунку яшчэ многа работы.

Я хацеў-бы тут зрабіць прапозірабнікам тэатральнага мастацтва, рэжысёрам, дырэктарам тэатраў і ў першую чаргу дырэктары тэатраў оперы і балету. Чаму забыліся на такіх операх, як «Кастусь Каліноўскі», «У пунчах Палесся» і г. д.? Я лічу, што няма падставы забываць іх. Яны павінны быць у рэпертуары тэатра.

Мне хацелася-б сказаць некалькі слоў аб зместе і форме. Зместу ў літаратуры належыць вядучае месца. Змест павінен вынісць з глыбокага марксісцка-ленінскага разумення жыцця. Таму рэалістычны мастацкі творы вядоўчы вялікай называльнай каштоўнасцю. На прыкладах творчасці Ігнат Купалы, Якуба Коласа можна пераканацца, што сапраўды мастацкі твор мае не толькі называльную, але і вялікую ідэяна-эстэтычную сілу. Большасць іх твораў з'яўляецца глыбокім мастацкім асэнваннем гістарычных падзей. Іншы раз высокадэянасць, камуністычная партыянасць супрацістаяцца да ішчырасці. Гэта бязглуздыца. Камуністычная партыянасць падраўмавае шчырасць і сумленнасць у служэнні народу, патрабуе ад пісьменніка адкрыта станаўлення на абарону інтарэсаў працоўных, быць сумленнем народа, верай і праўдай адстойваць яго інтарэсы. У працэсе мастацкай творчасці светлагляд пісьменніка мае выключна важнае значэнне. Гэта зразумела, бо немагчыма стварыць абыстоўны і высокамастацкі твор без іркі ідэянага зямства, без умання правільна разабрацца на ўсёй рознастайнасці канкрэтных з'яў.

Маючы на ўвазе, што ў літаратуры змест займае вядучае месца, мы не павінны ігнараваць форму. Змест і форма ў рэалістычным творы складаюць такое адзінства, у якім форма, будучы вызначанай зместам, у той-жа час адраджаецца ад яго. Адзіства зместу і формы толькі там магчыма, дзе змест і форма правільна адлюстравуць аб'ектыўную рэчаіснасць. У працэсе тыпавацкіх жыццёвых з'яў мастацкіх і заўсёды абгульняе, канкрэтызуе. Гэта таксама мае дачыненне і да зместу і формы, да усіх элементаў мастацкага твора.

Форма нацыянальнай культуры — гэта перш за ўсё мова. Але і не толькі мова. У літаратуры кожнай краіны адраджаюцца характэрныя для данага народа асаблівасці быту, свесчавасць асродкаў, рысы нацыянальнай культурнай спадчыны.

Беларуская літаратура тым і арыганальна, што яна нацыянальна літаратура. Але будучы звязанай агульнасцю мат і непарыўнай дружнай з літаратурай вялікага рускага народа, з літаратурамі украінакага, літоўскага, латышкага і іншых брацкіх народаў, яна з'яўляецца неад'емнай часткай адной літаратуры Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік.

Таварышы, мне хацелася-б выказаць такую думку, што беларускія пісьменнікі павінны значна павысць свае сувязі з пісьменнікам краін народнай дэмакратыі, усяляк умацоўваць сувязі з суседняй з імі Польскай Народнай Рэспублікай.

Наша пакаленне заклікана знішчыць тое бяздзёнае, якое стваралася ў імямі паміж польскім, рускім, беларускім і украінацкім народам. Цяпер Польшча з'яўляецца народнай рэспублікай, якая па прыкладу савецкіх рэспублік будзе сацыялізм. І цяпер усё наша шматтэмавыя стварыць выратаваны самым найлепшым чынам. Таму сувязі нашых пісьменнікаў з пісьменнікамі суседняй брацкай Польскай Народнай Рэспублікі павінны быць самымі цеснымі.

Ішчэ некалькі саўваг. Праблема літаратурнай спадчыны не займала ў рабоце Саюза пісьменнікаў належнага месца.

У нас ішчэ не ліквідавана тэндэнцыя выраскаць з гісторыі літаратуры Скарыну і іншых дзеячоў і пісьменнікаў. Ёсць спробы ганьбіць культурныя скарбы мінулага нашага народа. Ёсць і спробы безагаварачна прыняць творчасць нават тых пісьменнікаў, творы якіх напісаны з роацыянальных пазіцыяў. Не трэба забываць, што нацыянальны нігілізм, такіма жак і нацыянальная фанарыя, толькі на руку буржуазнаму нацыяналізму.

Развіццё нацыянальнай культуры немагчыма было-б без кіруючай і накіроўваючай работы партыі. Партыя і ўрад каапалятыва вярочнаюць і падтрымліваюць здольныя кадры літарату

Трэці з'езд пісьменнікаў Совецкай Беларусі

Дзённік з'езда

Аб культуры пісьменніцкай працы

Прамова Канстанціна Сіманова

Пасяджэнне 16 верасня

Пасяджэнне пачалося дэкларацыяй старшыні рэвізійнай камісіі Піліпа Пестрава, які расказаў з'езду аб гаспадарча-фінансавай дзейнасці ССР БССР за час ад другога з'езда беларускіх пісьменнікаў да трэцяга.

У літаратурным жыцці, — сказаў у сваім выступленні Арыадэ Куляшоў, — заўсёды з'яўляюцца творцы, што прыносяць асабісты ўклад чытачу і літаратурнай грамадскасці, творцы, якія найбольш ярка вырашаюць цікавую надалейшую тэму. Здарэцца, што асобныя творцы робяць азначанай з'явай не толькі аднаго года, але і ўвесь перыяд да ўсёй савецкай пазіцыі. Успомнім вершы Я. Купалы «Лен», «Як у госці сын прыхаў», «Алеся». Капітуляцыя іх у тым, што яны яшчэ прывабляюць для ўсёх паэтаў новага, яшчэ нявыяўленага шляху.

З твораў беларускай пазіцыі, напісаных ад апошняга года, увагай чытача і крытыкі карыстаецца паэма А. Зарычанага «Апошні перадавец пра азаліце дню».

Прамоўца падрабязна спыніўся на аналізе паэмы, дае ёй высокую ацэнку. Ён адзначае лірычную і сатырычную пільны творца, характарызуе, як найбольш удала і ярка вобраз Шпунта.

Са шчырым словам прывітанія выступіў намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Польскай Народнай Рэспублікі — Станіслаў Рычард Дабравольскі.

— Я не магу не хвалявацца, — гаворыць ён, — усведомляючы, што стаю на землі савецкай, на той зямлі, адкуль прыйшла волянасць для нашага народа.

Кожны польскі патрыёт ведае, што дзякуючы дапамозе і прыкладу першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян наша ачытана дзясяткамі свайго цывілізацыйнага росквіту.

Вялікае вам дзякуй, дарэгі грамадзяне вялікай Краіны Савецкай!

Знаходзячыся тут, сярэд вас, я, усведомляючы, не магу не хвалявацца ад польскіх людзей таго, што знаходзіцца на зямлі беларускай, якая дала найвышэйшае гаспадарства польскаму народу, выдатнага творца нашай нацыянальнай асветы — Адама Міцкевіча.

Варажба з прыгнечаннем зважала брацкімі сувязямі найлепшых сыноў абодвух народаў, які змагаліся за свабоду, зважала заўсёды!

— Спрадэчанае дружба, — гаворыць украінскі пісьменнік Олесь Ганчар, — аб'ядноўвае нашы брацкія народы, такіх абаяння і на мовах, і на складу характару, і на сваёй гістарычнаму лёсе.

Яшчэ ў змрочныя часы царызма памылае слова Шаўчэнка знаходзіла шлях да сэрца беларусаў. Украіна гэтак-жа пільна прыхілялася да галасоў, якія ішлі з Беларусі, да задушаўных галасоў Янкі Купалы і Якуба Коласа.

Аднак найбольш умацавалася і найбольш развілася наша дружба ва ўмовах новага сацыялістычнага ладу, у краіне, дзе дружба народаў стала свабодным законам жыцця.

Вялікай, шырокай пільна ідзе ў нас абмен духоўнымі каштоўнасцямі. Сёння ўжо украінская літаратура пераехала ў Беларусь і рэдкасцю, таксама, як беларуская — на Украіне, дзе творы беларускіх пісьменнікаў разыходзіліся велізарнымі ўмяркамі. Побач з іменамі заснавальнікаў сучаснай беларускай літаратуры — Янкі Купалы і Якуба Коласа, мільёнам чытачоў нашай рэспублікі добра вядомы імяны Андрэя Крапіва, Міхаіла Лынькова, Арыадэ Куляшоў, Максіма Танка, Пётруся Броўкі, Пятра Глебава, Пятра Панчанкі, Івана Шамякіна, Янкі Брыля, Івана Мележа і многіх іншых беларускіх мастакоў слова.

Узвешны абмен творчым вопытам дапаможа лічы больш бурнаму росту нашых літаратур.

Ад імя латышскіх літаратураў пісьменнікаў Беларусі вітаў Вібіліус Берцэ. Ён перадаў у дар беларускім літаратарам выданне на латышскай мове кнігі Янкі Купалы, Якуба Коласа, Янкі Брыля, Івана Шамякіна, Тараса Хадкевіча.

Цэла сестры прысутныя Александрэ Праноф'ева, які выказаў беларускім пісьменнікам ад імя ленынградскіх літаратураў гарачае, шчырае прывітанне.

Я шчаслівы сказаць з'езду, кажа прамоўца, што наша брацкая дружба з год у год мацее і расце. З таго часу, калі мы ў Ленінградзе выдалі першую Анталогію беларускай пазіцыі, прайшоў небагата гадоў. За гэтыя гады мы вышлі ў свет рад кніг, у ліку іх такія, як двухтомнік беларускай драматычнай, драматургічнай творы Андрэя Крапіва, сучаснае мастацтва Янкі Купалы пераказалі і выдалі двухтомнік твораў Янкі Купалы, кнігі вершаў Я. Глебава, М. Танка, П. Панчанкі, А. Вядвічана, А. Зарычанага, М. Лужаніна, А. Вялюгіна, зборнік маладых беларускіх паэтаў, зборнік аповядаў беларускіх пісьменнікаў і іншыя кнігі. Ленінградскі часопіс «Звезда» друкаваў многія творы літаратураў Беларусі.

Мы ўдзячны беларускім таварышам за пераклады і выданне аповядаў ленынградскіх пісьменнікаў, за пераклады першаў паэтаў Ленінграда, за ўсю ўвагу, якую яны нам аддаюць.

У спрэчках выступіў таксама І. Шамякін, С. Мухомоў, А. Куляшоў, А. Янімовіч, А. Слесарэнка, С. Сцяпін, І. Грамовіч.

Пасяджэнне 17 верасня

Інжынер Мінскага трактарнага завода Н. Аўтаному апаруўвае за пісьменнікаў аб закліках стварыць тэатр праўдывы,

жыццёвы вобраз рабочага, паватара вытворчасці. Гіганты прамысловасці індустрыяльнай Беларусі чакаюць мастакоў слова, там пісьменнікі апыдуць шмат цікавага, там з'явіцца добрым матэрыялам для іх творчасці. Прамоўца крытыкуе беларускіх пісьменнікаў за занябаванне імі такога вострага, баявога жанра, якім з'яўляецца сатыра.

Аб вялікай, непарунай дружбе савецкіх народаў, аб любівай працоўнай Таджыкістану да беларускага народа і яго культуры расказаў у сваім выступленні Сяхіб Табарыў.

Сакратар ЦК ЛКСМБ А. Ансіноў спыніўся на азначанай літаратуры для выхавання падрастаючага пакалення і моладзі і заклікаў беларускіх пісьменнікаў даць такіх творы, якія паказвалі б нашым юнакам і дзяўчатам, як трэба жыць, працаваць і змагацца за сваю светлую будучыню.

У сваім выступленні дырэктар Дзяржаўнага выдавецтва БССР З. Матузаў расказаў аб рабоце выдавецтва на вышук мастацкай і налітэратурнай літаратуры. Ён крытыкаваў асобных пісьменнікаў, якія неадпаведна патрабаванням стаялі да свабоды выдавецтваў педэрагаваўных кніг. Асобныя пісьменнікі накіраваныя, хваляваў стаялі да крытыкі, і гэта, безумоўна, не ідзе на карысць іх творчасці.

На трыбуне — маладзёкі пісьменнік Фёдар Панамар. Прывітанніў беларускіх літаратураў, ён гаворыць аб узаемазвязках пісьменнікаў Савецкай Беларусі і Савецкай Малдавіі і выказвае надзею, каб гэтыя ўзаемазвязкі раслі і мацелі.

На пасяджэнні з прававой выступіў сакратар ЦК КПБ Ц. С. Гарбуноў.

У спрэчках прыняў ўдзел Нандрат Крапіва, Яна Брыль, Настуль Кірэнка, Васіль Барысенка, Яўгеній Мазалькоў.

Пасяджэнне 18 верасня

Першым на пасяджэнні выступіў у дэкларацыю старшыня мандатнай камісіі Алесь Клімовіч.

— Беларусі і літоўскі народы, — сказаў літоўскі пісьменнік Еўгеніс Матузілюс, — на сваім гістарычным шляху мелі вельмі многа агульнага. Нашы народы шмат перажылі, але яны заўсёды імкнуліся да свабоды, змагаліся з эксплуатацыйна.

Прамоўца расказаў аб дружбе, якая заўсёды звязвала і аявае літоўскіх і беларускіх літаратураў, аб папулярнасці, якой карыстаецца выдавецтва на літоўскай мове творы пісьменнікаў Беларусі.

Мінола Садковіч прасявіў сваё выступленне разгледзець творчы дзейнасць пісьменнікаў Беларусі, якія ішлі на рускай мове, а таксама рабоце аўтаномна «Савецкае Опчызна». Прамоўца таварыў аб неабходнасці павялічыць барацьбу з культурай, якой часта жыўцаца Белдзярствэдра.

Галоўны рэжысёр тэатра імя Янкі Купалы Л. Рахленна прагавіў рахунак беларускім пісьменнікам, якія пільна ідаламамі нашым тэатрам рэспублікі ў стварэнні зместаўнага рэпертуару, даць тым самым нашым актёрам магчымасць стварыць на сцэне вобраз героя нашага часу.

— Дружба савецкіх народаў — зарука ўсёх нашых поспехаў, аднае сацыялістычных культур — аслова іх пераможнага руху наперад, — гэтымі думкамі было прасякнута выступленне туркменскага пісьменніка Гусейна Мухтарова.

Пільны творчы дасягненні, новых і новых удач пажадаў беларускім літаратарам ад імя пісьменнікаў Карэла-Фінскай ССР Дзмітрый Гусароў.

Ад імя Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР з'езд вітаў Канстанцін Сіманоў, які выступіў з вялікай прамовай.

У спрэчках таксама выступіў народны артыст БССР Р. Шырма і паэт М. Лужанін.

У рабоце трэцяга з'езда пісьменнікаў Савецкай Беларусі прыняў ўдзел першы сакратар ЦК КПБ Н. С. Патоніч, сакратар ЦК КПБ Н. Я. Аўхімовіч, Ц. С. Гарбуноў, першы намеснік старшыні Савета Міністраў БССР І. Ф. Кліноў.

На трэцім з'езды беларускіх пісьменнікаў выбрана праўдыве Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР у наступным складзе: Э. Анціпет, В. Барысенка, П. Броўка, Я. Брыль, А. Васілевіч, В. Вітка, П. Глеба, І. Гурскі, П. Кавалёў, М. Калачынскі, К. Кірэнка, М. Клімовіч, Я. Колас, К. Крапіва, Ус. Краўчанка, А. Куляшоў, А. Куляшоў, М. Лужанін, М. Лынькоў, А. Макаёнак, Я. Маўр, І. Мележ, А. Мірошніц, П. Панчанка, М. Паслядовіч, П. Пестрак, М. Садковіч, А. Стаховіч, М. Танк, Т. Хадкевіч, І. Шамякін, Я. Шахаўскі, А. Янімовіч.

Выбрана рэвізійная камісія: А. Зарыцкі, Д. Кавалёў, У. Корбан, А. Кутар, М. Ткачэў.

З'езд выбраў дэлегацый на другі Усеагуны з'езд пісьменнікаў: В. Барысенка, П. Броўка, Я. Брыль, В. Вітка, П. Глеба, І. Гурскі, П. Кавалёў, М. Калачынскі, К. Кірэнка, Я. Колас, К. Крапіва, А. Куляшоў, А. Куляшоў, М. Лынькоў, Я. Маўр, А. Макаёнак, І. Мележ, П. Панчанка, М. Паслядовіч, П. Пестрак, М. Танк, І. Шамякін, А. Янімовіч.

у правам дарадчыта галасу: І. Грамовіч, А. Зарыцкі, У. Краўчанка, М. Лужанін, Т. Хадкевіч.

З'езд прыняў разгорнутую рэзалюцыю.

Я хацеў-бы ў сваім выступленні закрануць, спадзяюся, істотнае для ўсёх нас пытанне — аб культуры пісьменніцкай працы.

Усе нашы рэспубліканскія з'езды пісьменнікаў, другі Усеагуны з'езд пісьменнікаў, які надыходзіць, адбываюцца ў гэтым, 1954 годзе, годзе, што напэўна застаецца ў памяці наогула, як год вялікіх і смелых замеслаў, шырокіх перспектыв, настольнай працы і вялікіх дзяйсненняў у барацьбе за асветнае палітычнае, за павышэнне ўраджайнасці, за развіццё жыццёлагадоўі, за далейшы ўдзел прамысловасці. Барацьба за павышэнне дабрабыту народа і за ўмацаванне магутнасці і багатаці нашай Радзімы, натуральна, патрабуе ад людзей напружання ўсёх сіл і здольнасцей, дружнай працы.

Мы часта гаворым, што ў нашай літаратуры вялікі і патрабавальны чытач. Дадаем нават часам, што строгі. Але хопіць згадваць імя нашых пісьменнікаў і стаць іх вельмі звыклімі, аднак усё-ж можа нам варту задумацца над іх сэнсам. Так, патрабавальны, так, строгі. Але чаму строгі, чаму патрабавальны? Ці таго, што ён так часта патрабавальна стаяць імяна да літаратуры?

Не. Наш савецкі чытач, будучы патрабавальным чалавекам, патрабавальны перш за ўсё да самога сабе. Наша краіна — краіна дэлавых людзей і самым высокім сэнсе гэтага слова. Нашы людзі, кіруючы партыяй, за 37 гадоў існавання савецкай ўлады прывыклі, каб у іх словы не разыходзілася са справай, каб выкананне не адставала ад задумі, прывыклі даводзіць да канца кожную пачатую справу, а для гэтага многа і ўпарта працаваць.

Наш савецкі чытач, — а мы ў нашай краіне мае ішчэ сказаць, што наш чытач — гэта народ, — наш чытач прывык штодзённа і напружана працаваць, у той жа час ён знаходзіць час і сілы для таго, каб вучыцца, займацца адукацый, чытаць, удзельнічаць у грамадскіх жыццях. Наш чытач жыве поўным, цікавым, глыбока асэнсаваным працоўным жыццём. Ён лічыць такіх жыццёвых паводніч нормай жыцця. І тут вельмі ляжыць выток, прычыны яго патрабавальнасці. Ён, чытач, патрабавальны перш за ўсё да сабе. А будучы патрабавальным да свабоды, ён патрабавальны і да іншых, у прыватнасці да нас, літаратураў, якія, паводле яго думкі, а думка гэтая зусім справядлівая, павінны знаходзіць час для вучбы, чытання, самаадукацыі, — павінны быць, карацей кажучы, такімі-ж працаўнікамі, як ён. І я думаю, што нам, літаратарам, даёна не бескарна пагаварыць на нашых з'ездах аб гэтым баку жыцця. Вядома, у выступленнях чытачоў, у іх пільна гаворка ідзе аб выніках нашай працы. Чытач, натуральна, не ведае, ці кожны дзень мы сядзім за пісьмовым сталом, колькі гадзін мы сядзім. А калі-б ён гэта ведаў, дык, баюся, што каму-ні-каму з нас не падзавілася-б.

Ядзяна што даваецца працягчы тры тэмкі пісем Горкага, якія рыхуюцца да друку. Колькі разоў у гэтых пісьмах, напісаных на працягу амаль поўнага года, Горкі настаялі падкрэслівае, што талент — гэта праца, што сама прыродная здольнасць чалавека — гэта іскра, якая можа і загаснуць і разгарэцца, а шлях, каб яна разгарэлася ў вялікае поплама, толькі адзін — праца.

Мне здаецца, што не будзе перабольшаннем сказаць проста і шчыра, што культура пісьменніцкай працы ў вельмі многім з нас парадкам кудысь, а гэта справа вельмі сур'ёзная і важная. Тут паўстае пытанне для даволі значнай колькасці пісьменнікаў аб пераглядзе самога погляду на стых жыцця пісьменніка і на стых яго работы.

Горкі ў сваіх пісьмах упамінае аб тым, што ён працуе за сталом, не менш дзесяці гадзін у дзень, уключаючы сюды работу і над уласнымі рукапісамі, і тую вельміру перапынку, якую ён вёў і якая ў значнай сваёй частцы была ў поўным сэнсе гэтага слова літаратурна-крытычнай і пры тым самай стараннай работай. У пісьмах можна сустрэць упамінанні аб тым, што ён цэлы дзень пісаў — баліць і дуча і рука. І а гэтымі пісьмамі ўнікае вобраз чалавека, які кожны дзень устае, каб са дзень узраць вельмінае поле, і не адыходзіць ад стала і не ідзе адначынаць, пакуль не ўзарэ яго да канца, без атрэхуў. І калі, нарэшце, ён ідзе адначынаць, у яго баліць плячо і рука пасля суровай і цяжкай пісьменніцкай працы.

Мне, вядома, не ўпершыню давялося чыць і чытаць пра вельміру працаўнікаў, напісаных за імяе жыва, гэта наўстае асабіста вавуча, асабіста наглядна і прымусява вавуча, а ці та, ці ў поўную меру сваіх сіл працуем мы, пісьменнікі, людзі, якім народ столькі даў, што мае права строга з нас патрабаваць?

Скажу шчыра, калі я задаў сабе гэтае пытанне, дык падумаў, што хопіць я і зааічаю сабе ў гульня, але ўсё-такі да-статковай культуры, штодзённа, сістэматычнай пісьменніцкай працы не набыў. Магу ўспомніць не толькі дні, але і тыдні, і месяцы, калі не сядзеў за стола. Вядома, у кожным выпадку знаходзіліся самаапраўданні, бо гэтага не было: то адно перахадзіла, то другое, але факт застаецца фактам — не пісаў, г. зн. не займаўся сваёй асноўнай справай. Я напіраў на сістэматычна праца, таму што ў многім з нас сапраўды бывае так, што ўскладзення на нас тых ці ін-

шыя грамадскія абавязкі сабіраюць шмат часу, і тут воль у асабістасці неабходна якраз сістэматычная пісьменніцкая праца. Не спадзяванні на будучае ў прадачанаі творчых адначынаў, — воль, маўляў, вываляваць ад усёго, збіраюся і напішу ўсё адразу, — не, не гэта! — а сістэматычная праца, штодзённа, ніхай нават паўтары-двае гадзіны, але кожны дзень.

Я даўкі ад думкі, што калі-небудзь раптам надыйдзе такі дзень, калі ў пісьменніцкай знікнець іх грамадскія нагрукі. Пісьменнікі ў Савецкай краіне саялі такое месца ў грамадскім жыцці, што нехта сабе ўявіць камітэтаў ці абарону міру, у якіх не ўдзельнічалі-б пісьменнікі, цяжка сабе ўявіць любое пісьменніцкае мерапрыемства, кампанію без удзелу ў іх пісьменнікаў. І гэтым трэба ганарыцца, а не скардзіцца на гэта. Для нас, літаратураў, было-б ганьбай, калі-б мы не былі актыўнымі ўдзельнікамі ў грамадскай жыцці нашай краіны. Акрамя грамадскай жыцці нашай краіны, а гэта, у нас ёсць сваё пісьменніцкае аргата, у нас ёсць складаная, шматнацыянальная, вялікая, складаная, шматнацыянальная, гэтая арганізацыя мае рад выдавецтваў, некалькі газет, дзесяткі часопісаў, многія дзесяткі альманахаў. Гэта вялікая гаспадарка, якую кіруюць самі пісьменнікі, і са значнай часткай нашых літаратураў ніколі не знікне ўскладзення на іх арганізацыйна і на кіраўніцтву гэтага арганізацыйна, на кіраўніцтву выдавецтвамі, газетамі. Наадварот, мне здаецца, што кола людзей, якія займаюцца грамадскай работай у літаратурных арганізацыях і ў органах друку, павінна быць шырокім, чым яно ёсць цяпер.

Калі мы скрозь і ўсюды на звязчы ўзвешваем усё на адны і тым-ж літаратурным імені і часта адмаўляемца ад пошукаў новых людзей, якія могуць гарача і добра ўзяцца за выкананне грамадскага даручэння, гэта дрэнна. Трэба прыцягваць новых людзей. У пісьменніцкай нагрукі ёсць і будучае, але яны не павінны занадта штодзённую работу пісьменніка, таму што гэта прыводзіць да адыхання ад працы, ад работы за пісьмовым сталом, а адыхнуўшы працаваць за пісьмовым сталом, любя пісьменнік начы лічыць сваю грамадскую нагрукую нейкім маральным пільчым, з прычыны якога ён можа не пісаць, і, нарэшце, калі ў яго ёсць час працаваць за пісьмовым сталом, аказваецца, ён не можа пісаць, ён развучыўся пісаць, які пільніць развучыўся іграць, калі доўга не іграе.

Гаворачы аб сістэме работы, я хацеў падкрэсліць, што толькі сістэматычная работа, толькі высокая культура пісьменніцкай працы з'яўляецца адзіным спосабам пераадолення гэтых цяжкасцей. Але большасць пісьменнікаў не звязана з выкананнем грамадскіх абавязкаў, якія займаюць і ў іх палову і больш працоўнага дна, і гэтыя таварышы вольна размяркоўваюць свой час паводле свайго меркавання.

Аднак, як я меў магчымасць наглядзець, гэты час яны вольна дрына выкарыстоўваюць, у іх вельмі слабае разуменне святых гадзін работы, якія сталі-б звычайна, гадзіна, на працягу якіх літаратар піша, не растаючыся з рукапісам.

У нашым пісьменніцкім коле мы дрэнна трыбуемца, каб стварыць сістэму навагі да гэтых святых гадзін пісьменніка і нават выпрацаваць такія звычкі, пры якіх пісьменнік не надыйдзе да тэлефона і не будзе размаўляць да таго часу, пакуль ён не скончыць пісаць, працаваць.

Часам нават хто-ні-хто гатовы пільчыць падобны адказ за ганарыстасць і грубосць, хоць нікому, вядома, не прыдзе ў галаву лічыць ганарыстасць і грубосць, калі станаваецца або інжынер адмовіцца бегіць да тэлефона па справах, названых з яго работай, перш чым не скончыць яго рабочая омена. Больш таго, маю каму наогула прыдзе ў галаву звяніць і выклікаць да тэлефона чалавека, калі вядома, што ён працуе ў гэты час. Між тым, у нашым асяроддзі мы не стварылі такіх адносін да ўласнай працы, бо, шчыра скажам, самі занадта часта пераўшам гэты святлы гадзінны работы, а калі мы самі перастаем павялаць свой час, яе перастаюць павялаць і другія.

Можа і здаецца, што я гавару тут пра вельмі вузкі прафесійныя пытанні. Аднак тут, на-першае, сапраўды сабраліся на свой з'езд людзі адной прафесіі і чаму-б ім не пагаварыць пра свае прафесійныя пытанні. А, на-другое, гэтыя прафесійныя пытанні маюць неспрэчна адносны характар да барацьбы за глыбокае веданне жыцця нашымі пісьменнікамі, за павышэнне мастацкага майстэрства нашай літаратуры.

Калі ганарыць пра глыбокае веданне жыцця, дык-жа веданне жыцця гэта не падарожжа, а работа.

Я не належу да прыхільнікаў таго погляду, што пісьменнікам неспраўдліва пільны творчы камандзіроўкі, таму што за месяц або за два, або нават за тры месяцы ўсё робу не вывучым. Вядома, за месяц або за два месяцы не вывучым. Але пісьменнік-жа не нованароджанае дзіця, якое на ўсё ўпершыню адкрывае вочы, наехаўшы ў камандзіроўку. Калі пісьменнік можа стаць на вагу, прайшоў пільны працоўны шлях, бацьку жыццё і людзей, ведае іх, дык калі такі чалавек ідзе ў творчую камандзіроўку на два-тры ме-

сяцы, скажам, на цалінныя землі, — ён ідзе не для таго, каб набыць веды, а для таго, каб папоўніць іх. Вядома, ён бацьку новых людзей у новых абставінах, у новай абстаноўцы, але і да гэтага ён німаля бацьку іншых людзей, у іншых розных і складаных абставінах, і дзякуючы гэтаму ён, у далейшым, ствакуючы твор, старае яго не на аснове толькі таго, што ён бацьку ў апошняй камандзіроўцы або пазедцы, а на аснове ўсяго свайго жыццёвага вопыту, убагачанага пільна гэтага апошняй пазедкай. Калі-ж пісьменнік выязджае ў пазедку пусты, як твораць бубен, дык, вядома, яму ні два і ні тры месяцы не дамагоўць.

Пазедка — новыя людзі, новыя ўражанні — вялікая і патрэбная справа для літаратураў. Але гэтая пазедка — пачатак працы і сама яна сабе ўжо праца над будучай кнігай, а не проста падарожжа, з якога можа лютым што-небудзь атрымаецца. Пісьменнік, які ідзе ў такую пазедку ды яшчэ ў дадатак часта на народныя грошы, павінен вяртацца з пазедкі стомленым, як пасяў добрай работы, дні яго павінны быць напоўнены працай. Месяцы павінны быць напоўнены працай, калі пахадзіць — гэта амаль нічога, калі пахадзіць ды паглядзець, але гэта вельмі многа, калі па-горкаўску працаваць да смага поту, пільнаючы людзей, абставіны іх жыцця, умовы іх працы і запісваючы гэта, пакуль рука не забаліць, надрабязна, штодзень, у дзесяці разоў больш за тое, што потым спатрэбіцца, каб было з чаго выбіраць.

Такая працоўная пазедка гэтак-жа даблая ад вясёлых або поўнасьлях пагулянак, якія наладжваюць сабе пад выгладом творчых камандзіроваў некаторыя пісьменнікі, які леба ад зямлі. І з'яўляе і не да гонару нам, што мы ў сваіх пісьменніцкіх арганізацыях да гэтага часу так і не паставілі яе след справу праварэй такіх камандзіроваў, што мы часта выкідаем грошы на вецер і не патрабуем за іх ісправяднасці. З гэтым трэба скончыць і скончыць рашуча.

Грошы даюцца пісьменніку на рабочую пазедку, яму даюць грошы, так сказаць, у залік яго будучай працы, авансам, і ён павінен за іх зрабіць справядачу кнігай, а не зрабіць — які-ж падаставі зноў давай яму? Грошы ліх любяць, народным — у асабістасці, і нам у пісьменніцкіх арганізацыях пра гэта трэба падумаць. Мы не можам і не павінны быць выключаным з агульнага правіла.

Работа над усвайкай сур'ёзнай кнігай, якая адрастоўвае тую ці іншую старонку жыцця народа, не можа абмярацца толькі на асабісты ўражанні, на асабісты вопыт пісьменніка, бо як-бы ён ні быў багаты, ён усё-ж неастанова для пільнага бачання ўсёй карціны. Акрамя ўражанні, неабходны шырокія веды — работа над кнігамі, матэрыяламі, дакументамі, гэта неад'емная частка пісьменніцкай працы, і ў канчатковым выніку на кнізе заўсёды адбываецца, калі гэтая частка працы пісьменніка прасуваецца, адсутнічае.

У такіх выпадках пісьменнік часта праходзіць міма агульнага сэнсу тых ці іншых фактаў, робіцца эмірыкам, выдае прыватнае за агульнае, траціць перспектывы.

Ёсць тут і другі бок справы. Успамінаю ўражанні — роч змяняюцца, недакладна, хоць натуральна, што асабісты жыццёвы вопыт пісьменніка — гэта заўсёды тая спружына, без якой механізм кнігі наогула не асабістасці. Але гэты асабісты вопыт павінен быць неаднаразава добраасуменна пераправены пры дапамозе вопыту другіх людзей, другіх уражанняў, другіх успамінаў, нават пра тым падаць, у якіх ты быў сам непасрэдным сведкам.

Гэта праца рупліва, але вымысел, мастацкая фантазія павінны абмярацца імяна на тую рупліваю і добраасуменную працу. Толькі тады вымысел будзе мастацкі,

Трэці з'езд пісьменнікаў Совецкай Беларусі

Пачэсны абавязак пісьменнікаў

Прамова намесніка міністра культуры БССР С. Сцёпіна

Міністэрства культуры БССР самым цесным і непасрэдным чынам звязана з дзейнасцю Саюза пісьменнікаў і не будзе пераведзіць на сябе, што ад творчых поспехаў і нягледу на нашых пісьменнікаў у непасрэднай залежнасці знаходзіцца дзейнасць кіно, тэатраў, развіццё мастацкай самадзейнасці і многае іншае.

Вядомых поспехаў дасягнулі пісьменнікі ў такіх жанрах літаратуры, як драматургія. Лепшыя творы беларускіх драматургаў, такіх, як «Пяць жаваранкаў», «Хто смеяцца апошнім» К. Крапіва, «Выбачайце, калі ласка!» А. Макаёнка, стаяць на чале Беларускага Саюза.

Напісанні за апошнія гады драматургічнай творы адлюстравалі актуальныя тэмы з жыцця і гісторыі Беларускага народа. Да іх можна аднесці п'есы «Шчацце паэта» В. Віткі, «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Несцерка» В. Вольскага, «Алазская дзяўчына» К. Губарэвіча і Г. Дорскага, «Гэта было ў Мінеску» А. Буцара, «Простая дзяўчына» і «Вярэцкая крашэца» К. Губарэвіча.

Аднак праблема стварэння высокай ідэяльнай, высокамастацкай п'есы усё яшчэ не вырашана. За апошнія пяцігоддзе беларускі драматургія напісала каля 40 п'ес, з іх паставлена на сцэну 14, а сыхавалася ў рэпертуары на працягу часу такія п'есы.

Што датычыцца рэпертуару для музычных тэатраў, дык тут справа абстаіць не зусім добра. За выключэннем оперы «Дзяўчына з Валоса» (лібрэта П. Броўкі і Я. Рамановіча), за апошнія гады не створана ніводнаго поўнаметражнага опернага і балетнага лібрэта.

Тэатры не ажыццяўляюць сістэмы планімерных заказаў пісьменнікам п'ес, лічачы за лепшае іны раз браць гэтую, апрабраваную п'есу, чым працаваць над новай. Імяна ў цесным творчым супрацоўніцтве тэатра з драматургамі — залог поспеху. Напісанне п'ес тэатраў і Галоўнага ўпраўлення мастацтва прыводзіць да таго, што калектывы паступова губляюць кола сваіх аўтараў. У сваю чаргу адсутнічае жывой сувязі з тэатральнымі калектывамі дрэнна ўплывае на творчасць асобных драматургаў.

Многія недахопы нашых п'ес абумоўлены слабым веданнем драматургіяю законаў сцэны, спецыфікі драматургічнага жанра.

Поспех добрай п'есы залежыць не толькі ад сцэнічнага майстэрства аўтара, але і ад мастацкага афармлення спектакля, якому ў асобных тэатрах не надаецца належнага значэння. Некаторыя кіраўнікі тэатраў пад выгядам барацьбы за «эканомію» не выкарыстоўваюць прадуманых сродкаў на афармленне спектакляў. Так, у тэатры імя Я. Коласа на афармленне спектакля «Васа Жданова» затрачана сем тысяч рублёў замест асигнавання 25, у тэатры імя Ленінскага камсамола аформілі камедыю «Замужняя нявеста» за пяць тысяч замест 18 тысяч рублёў на плану, у Гродзенскім тэатры на афармленне камедыі «Вялікія клопаты» выдаткавана ўсяго толькі чатыры тысячы рублёў.

Такая неразумная, нікому непатрэбная «эканомія» зніжае якасць спектакляў. Маюцца асобныя вышадкі, калі адна і

тая-ж дэкарацыя пераходзіць з аднаго спектакля ў другі, а касцюмы з п'есы, якая адлюстравана, напрыклад, норавы і звычайна амерыканскага жыцця, пераносяцца ў п'есу, якая раскрывае савецкую рэалінасць. Так, дэкарацыя спектакля «Значыцца дырэктар Рыбас» былі скарыстаны кіраўніцтвам Мінскага тэатра ў спектаклі «Машынка», а касцюмы без усялякай перапрацоўкі — у спектаклі «Вас выклікае Таймыр».

За апошнія гады веліка мала напісана твораў для дзяцей школьнага ўзросту. Дзіржаўны тэатр язяе, за выключэннем даўня напісаных фальклорных п'ес В. Вольскага на казачныя сюжэты «Цудоўная дзяўчына» і «Дзед і жораў», не мае ў сваім рэпертуары ніводнай новай п'есы беларускіх пісьменнікаў.

Асабліва бедная літаратура для дашкольнай дзіцячы. За выключэннем апрацовак беларускіх народных казак, зробленых Я. Коласам, А. Якімовічам, арыгінальных твораў для дашкольнай дзіцячы, калі не лічыць дзіцяці, сапраўды добрай і любімай дзіцячы казкі ў верхах В. Віткі «Ваверчына гора».

Заблытаным і аўна недаацэненым участкам літаратурнай работы з'яўляецца стварэнне рэпертуару эстрады і філармоніі. Эстраднай і філарманічнай канцэрты прыцягваюць найбольшую колькасць гледачоў. На жаль, у гэтым адным з самых масавых і даходлівых жанраў амаль адсутнічаюць творы беларускіх пісьменнікаў. У эстрадні канцэртына рэпертуару пісьменнікі, за выключэннем А. Міронава і Д. Кавалева, не прымаюць удзелу.

У нашай рэспубліцы працуе 175 раённых, 12 гарадскіх і 224 сельскія дамы культуры, 637 сельскіх клубы, 2.017 хатчэстаны і 1.348 калгасных клубы, на сцэне якіх выступае больш за восем тысяч калектываў мастацкай самадзейнасці. Толькі ў 1953 годзе сіламі гэтых калектываў было дадзена звыш 45 тысяч канцэртаў. На гэтых канцэртах павязалі каля дзесяці мільёнаў гледачоў.

Сельская мастацкая самадзейнасць мае вострую патрэбу ў высокамастацкіх п'есах, асабліва аднаактвых, на хваляючы тэмы сучаснасці.

Сава пісьменнікаў Беларусі ўжо многа гадоў абяда накіраваць сілы лепшых драматургаў на стварэнне аднаактвых п'ес для калектываў сельскай мастацкай самадзейнасці, але пакуль амаль нічога не зроблена ў гэтым кірунку.

Сур'езныя праблемы ёсць і ў песеннай творчасці, нехатае яшчэ поўнаценных тэкстаў для стварэння новых песняў. Такія выдатныя калектывы, як Дзіржаўны хор, Народны хор, а таксама выдатны салісты Тэатра оперы і балету і філармоніі, адчуваюць вялікі недахоп у новых песнях на сучасную тэматыку, а таксама раманса, кантатах, араторыях.

Кіностудыя «Беларусьфільм» выпускалі на экраны рад мастацкіх фільмаў, якія былі цыла сустраць гледачом. Дастаткова скажаць, што фільм «Паўня» толькі ў Беларусі за шэсць месяцаў прагледзела 468.500 чалавек, «Пяць жаваранкаў» — 331 тысяч чалавек, «Дзеці партызанаў» на працягу квартала — 265 тысяч чалавек.

Няўзона вагончаны здымкі фільма «Хто смеяцца апошнім», ідуць здымкі каліровай карціны «Несцерка». Хутка запустэцца ў вытворчасць фільм аб чыгуначніках «Залыны агні». Аднак вытворчасць кінофільмаў ідзе вельмі павольна з-за адсутнасці матэрыяльнай базы і добрых сцэнарыяў. На сённяшні дзень у партфелі кіностудыі толькі два літаратурныя сцэнарыі. Гэта — «Залыны агні» А. Маўзона і «Пяць людзей» П. Фігуровскага.

Набліжэнне 1955 год, трэба будзе впуськаць у вытворчасць новыя карціны, а сцэнарыяў няма. Без актывага ўдзелу пісьменнікаў у рабоце над кіносцэнарыямі нельга пашырыць вытворчасць фільмаў, нельга далей развіваць нацыянальную кінематографію.

За апошнія гады цікавасць беларускіх пісьменнікаў да кіно значна ўзрастае. Працаваў да кіно Янка Брыль, Максім Дуднін, Алякс Кучар.

Радасным з'яўляецца той факт, што за работу над кіносцэнарыямі ўзяўся буйнейшы драматург Кандрат Крапіва. Ён напісаў ужо два сцэнарыі на сваіх п'есах, на якіх паставлены фільмы «Пяць жаваранкаў» і «Хто смеяцца апошнім».

Актыва ўключыўся ў работу для кіно В. Вольскі. На яго сцэнарыю здымацца каліровы мастацкі фільм «Несцерка». Трэба адзначыць, што В. Вольскі вельмі сур'езна і добраахвотна паставіўся да работы над сцэнарыем. Улічваючы крытычныя заувагі, ён не пабаяўся смела адступіць ад сваёй ужо даўно апрабраванай гледачом п'есы і зрабіць на яе аснове па сутнасці новы мастацкі твор.

Вельмі даўно працуюць над сцэнарыем п'есы «Алазская дзяўчына» К. Губарэвіча і Г. Дорскага. Усе тэрміны злучы сцэнарыя прайшлі, а яго па-ранейшаму няма. Не выконвае сваіх дагаворных абавязанняў А. Макаёнка, прайшоў паўтара гады, а ён не сдэў ніводнага варыянта сцэнарыя.

Заклучаны дагавор на напісанне сцэнарыя дзіцячага мастацкага фільма з пісьменнікам М. Лыньковым і сцэнарыстам М. Садковічам.

Неабходна дабіцца таго, каб работу да кіно беларускіх пісьменнікі лічылі сваёй кроўнай справай, сваім ганаровым творчым абавязкам. Сцэнарыямі займаюцца яшчэ вельмі немногія пісьменнікі. З неразумнай абіякавасцю адносілася да гэтага праблеме Сава пісьменнікаў БССР. Ды і што можна было чакаць кіраўніцтвам ад пісьменнікаў, калі секцыя драматургіі амаль не працавала?

Тэматычны план кіностудыі «Беларусьфільм» на бліжэйшыя 2—3 гады прадугледжае арыентацыю лепшых твораў беларускай літаратуры. Сярод іх — п'есы «Сымон-музыка» і «Рыбакова хата» Я. Коласа, «Граніца» А. Куляшова, раман «Сустрапецца на барыкадах» П. Пестрака, «Мінскі напрамак» І. Мележа, «Люба Лукіна» К. Чорнага, п'еса «Шнека шыхта» В. Дуніна-Марцінкевіча і іншыя. Аднак сцэнарыі ў гэтым выпадку ўяўляе сабой добрую або дрэнную эканізацыю ўжо вядомага твора, а гледзячы патрэбу ўсім новых фільмаў, значыць, трэба пісаць новыя арыгінальныя сцэнарыі.

Неабходна асабліва метадам сацыялістычнага рэалізму. Але найлепшая вучоба — гэта жывая літаратурная практыка, удумлівы аналіз кожнага новага твора, які з'яўляецца ў друку, разбор кожнай удачы і няўдачы любога з нас — і стараўшана, і маладога. І разбор, безумоўна, гаспадарыні, таварыскі і ў той-жа час сур'езны і прычыслены. Такі разбор, такі аналіз у першую чаргу павінен зрабіць крытыкі, гэта іх задача, іх святая абавязка. Яны — настаўнікі і дарэдні і пісьменніка, і чытача.

Не сакрэт, што многія аўтары пісалі да апошняга часу з агіядкай, — а што скажа крытыкі?

А крытыкі часамі патрабавалі, каб у апавяданні на поўаркуна была паказана і роля партарганізацыі, і работа камсамоўскай арганізацыі, і профсаюз, і маладзёная самадзейнасць, і... адным словам — усё. Вось і паламай аўтар галаву, як выканаць усё гэтыя патрабаванні.

Калі чытаец першы варыянт апавесці У. Шахаўца «Вульце здаровы», складана ўражана, што ёй ёсць раздзелы, якія ўстаўлены як-бы зварот для крытыкаў. Вядома, было-б смешна і наўзона сцвярдзаць, што гэта зроблена аўтарам наўмысла, свядома. Атрымаўся гэта ад нявольнасці, ад недахопу майстэрства, ад безумоўна, але без улічэння многіх пераўзых патрабаванняў нашай крытыкі.

Сапраўды, нельга напярэклад аўтара, які гэта спрабаваў рабіць некаторыя рэцэнзенты, што ён не ведае жыцця. На ўсёму відаць, што Шахаўца моў багаты матэрыял, добра знаёмы з прататыпамі сваіх герояў — людзьмі, безумоўна, цікавымі, рознастайнымі. Аб гэтым сведчаць многія ўдалыя раздзелы, у якіх расказана пра жыццё, працу, быт маладога чалавечка — сельскага ўрача. Але поспецыяліста — сельскага ўрача. Але побач з ім і творы ёсць такія раздзелы (іх няма), працягваючы якія, мінавоі гэта яшчэ не так многа. Нам трэба яшчэ многа і настойліва вучыцца, каб па-са-

жажучэ, што ў апошні час вельмі адстае пазіія і паэтычныя творы мала чытаюцца. З артыкула ў артыкул пераходзіць старатыпная фраза: «паэты слаба ведаюць жыццё». На рады можна пачуць эстраднае зубаскальства зноў-жа пра паэтаў, якія, маўляў, не стварылі яшчэ твора, падобнага да пушкінскага «Я пошню чудное мгновенье».

Ці разабраліся мы ў істотных шляхах развіцця савецкай пазіі, ці абатулены ў нас вопыт савецкай пазіі, ці ўсвядомлена нам, якім шляхам павіна іці далейнае развіццё савецкай пазіі і што-ж усё-такі камшоўнага дала яна народу і савецкай культуры?

Няўзона наша думка так і спініцца на гэтым агудлым адмаўленні дзейнасці савецкай пазіі і абмяжованна вышукваннем стылістычных і граматычных хібаў у вершах і ў паэмах?

Нашай крытыцы трэба зразумець, што пытанне аб майстэрстве таго ці іншага пісьменніка і ўсе праблемы, якія вынікнуць з гэтага, ні ў якім разе нельга адраўваць ад яго светапогляду, ад тых ідэй, якімі ён жыве. Мы ратуца павінен адкінуць спрэчкі тых крытыкаў, якія пад выгядам барацьбы супраць так званай рыторыкі ставілі на ніжэйшым ступені публіцыстычна пазію, грамадзянскую аірыку, заклікаючы да нейкай толькі ім вядомай «сапраўднай» пазіі.

З саствай крыніцы рэвалюцыйна-дэмакратычных многанациональных літаратурных свае вытокі савецкай пазіі. Маючы і Твардоўскі, Ісакоўскі і Сіманавіч, Тіханавіч і Суркоў, Светлоў і Пракоф'еў і многія іншыя паэты савецкай эпохі, — хіба яны не сталі любімымі народам? На самых цярпкіх пазііх яны былі з народам, глыбока заглядвалі ў народнае жыццё, эмалі выказаць думкі і пачуцці мільянаў людзей. А мы ведаем, чым за гэты час жыў наш вялікі народ. Уважны партыйны на сацыялістычную рэвалюцыю, ён адстаў на франтах грамадзянскай вайны родную савецкую ўладу, будоваў у мірныя гады новае вольнае жыццё і яшчэ раз у тронныя выправаванні Айчынай вайны намяжыў сваю славу.

Можна сказаць, што гэта агуднаведымыя іцыны. Але справа ў тым, што чамусьці яны часам забываюцца. Той-жа, хто не забывае гэтых іцын, хто зусёды памятае, што ён савецкі чалавек і мае слаўную спадчыну, — той мае поспех у сваёй творчай працы. Іскрывым сведчаннем гэтага з'яўляюцца дзядзіткі беларускай савецкай літаратуры. Беларускае літаратура, як вакол двух магчымых дубоў, расла вакол нашых класікаў, настаўнікаў Які Кушаль і Якуба Коласа. Броўка і Булычов, Тань і Глебка, Панчанка і Таўдай — гэтыя імяны мы часта паўтараме як любімыя і неадарма: іх поспех пра міногае гаворыць. Ён гаворыць усё аб адным-жа: калі паэт глыбока звязаны з жыццём, ён і любімы сваім пакаленнем.

З'явіліся ў нас творы, сугучныя сённяшняму часу, і ў апошнія гады. Успомнім некаторыя факты са сваіх кніжкі біяграфіі. Як жау аб людзях майго літаратурнага ўзросту. Калі мы ачувалі асабліва радасць ад зробленага, калі былі ў нас самыя лепшыя ўдачы? Зноў-жа гэта, калі мы сэрцам адчувалі, што роўна патрэбна для народа. Гэта было ў дні вайны, калі мы лодаць у лодаць ішлі з пераходаў, галоўнай сюжэтнай лініі? Іное гэта мае дачыненне да галоўнай гераіні Нінэ Залескай?

Падрабязнае апісанне дзейнасці старэйшай калгаса Гарачуна, думкі і разважанняў Лявонкі, стадыі і спартыўныя спаборніцтвы, першы дзень заняткаў у школе, прыезд паэта Зарэчнага, вершы якога слухалі на пасаджэнні сельвыканкома, і многія іншыя раздзелы з'яўляюцца як-бы пачобным дапаўненнем, у лепшым выпадку толькі фонам. Ён не хацу скажаць, што усё гэта не патрэбна ў творы. Не! І Гарачун, і Лявонка, і магчыма, нават Зарэчны, і спаборніцтва, і нават рыбная лоўля маглі стаць на сваё месца, каб гэта было цесна звязана з асноўнай ідэяй, з галоўнымі вобразамі, каб гэта іграла належную ролю ў развіцці сюжэта, характараў. А ў апавесці усё гэта стаіць асобна, устаўваем. І таму твор атрымаўся рыхлы на сваёй кампазіцыі. Будова апавесці не адлюстравала тых складаных узаемаадносін паміж людзьмі, якія існуюць у рэалінасці.

А адгэтуп і схематычнасць асобных вобразаў? Сяргей, савратара партарганізацыі Тураўца, Агаты і іншыя.

Могучэ сказаць, што я імкнуся ўважліва на крытыкаў усю віну за любімыя няўдачы празаікаў. Не, вядома. Мы пішам — мы і нясем перад найвышэйшым суддзёй — чытачом галоўную адказнасць. І нельга адмаўляць таго факту, што да формы ўсе мы — празаікі, і паэты, і драматургі — лічы часам ставілі надбайнераўнікі не паверу, што ў такога ўдэўмілага мастака, як Янка Брыль, нельга ўмяніна і вопыту набуваюцца невялічкую апавесць. Яі асабіста прытрымліваюся думкі, што галоўныя недахопы твора «На Быстрыцах» — у недэаналасці формы. Думаецца, што аўтар неўважліва паставіўся да кампазіцыі гэтага твора. Неку ў прыватнай гутарцы Брыль сказаў, што яму хацелася напісаць твор, на форме не падобны на ўсе іншыя. Наватарства — рач добрая. Але ёсць такія эканоміі формы, і ў прыватнасці кампазіцыі, якія за зняважлівае стаўленне да іх можна помочыць.

Мне здаецца, што і аўтар рамана «Расстаеся не надоўга», напісанага на аснове багатага ўласнага жыццёвага вопыту, б'ялае паніцце прастаты і спрошчанасці (я зноў-такі маю на ўвазе кампазіцыю твора). Спрашчае кампазіцыю свайго рамана Аляксей Кулакоўскі, і ствараецца тае ўражанне, што спрашчае не ад недахопу вопыту і ўмення, а зварот, — так лягчы і хутчэй пішацца. Сапраўды, значна лягчэй развіваць сюжэт у форме жывапісання аднаго-двух герояў, размышчваючы пазіі з іх жыцця ў прастай прычына-часовай паслядоўнасці. Сюжэт у падобным творы, што вярнуцца, — можна абараць дзе хочаш і мяня працягваць бесконца. Магчыма, імяна пра гэта ў рамане «Расстаеся не надоўга» вельмі запаволенна разгортванне падзей. Праўда, напісаўшы першую частку, аўтар, відаць, адчуў гэтую неяснасць, і другая частка зроблена ў гэтых адносінах непараўнальна мацней. Сюжэт развіваецца больш дынамічна, кампазіцыя больш складаная, і твор чытаецца больш цікава.

Ке, акрамя ўсяго гэтага, на маю думку, адна агуднава прычына нецкавасці многіх нашых твораў. Мы часта забываем адно мудрае правіла беларусызма: каб твор быў цікавым, займальным, чытабельным, трэба ўмець звячынае, будзённае паказаць пераўзыхайнае, выключнае. А воль гэтага выключнага і нешта ў нашых раманах, апавесцях, паэмах. У нас часта пераважае нуднае, гучнае, як гума, быталісцанне: герой падняўся, апраўдуецца, умываўся, без прыгод шнедаў, ішоў на станцыю, сёў у цыгнік і без прыгод даехаў да месца прызначэння. А чытачу гэта нецкава, яму самому надалучыла так сумна на здаць, яму хочацца, каб падарожжа героя кнігі, якую ён захавіў з сабою пацягчы, скончылася чым-небудзь асаблівым, невычайным, выключным. Іму хоць чацка, каб пісьменнік расказаў пра нешта новае, сапраўды цікавае, пра што ён не чуў яшчэ, з чым не сустракаецца штодзёна.

Мы дрэнна выкарыстоўваем у сваіх творах выключныя і вельмі цікавыя жыццёвыя факты, а пры рабоце над творами быццам надзіяльчыкі вайны перасталі б'раваць збройю. А ці можа можна налічыць вершаў аб героях працоўнага фронту, аб дружбе народаў?

І не кажу пра старэйшых і больш вопытных паэтаў: ім лягчэй было ўбачыць неадарэчысць блытаных параў. Аднак вельмі шкада, што яны не прыходзілі на дапамогу больш маладым, а прэзідыуму ССР БССР мала аддаваў увагу таму, каб узяць праду камісіі на крытыцы на ідзежную вышынню.

Перад нашымі вачыма вісць п'есаў, якіх накрэсланы словы вялікага Леніна: «Літаратурная справа павіна стаць часткай агуднапролетарскай справы». А хіба не агуднапролетарскае справа — класіца выхоўваць літаратурную амену? Хіба не справа старэйшых майстроў літаратуры выхоўваць сабе амену так, як майстры на заводзе ці майстры высокіх калгасных ўрадкаў выхоўваць маладоў амену сабе? Бо, на вялікі жал, за апошнія гады ў выніку адначасных недахопаў наша сям'я вырастае больш колькасна, чым якасна. Хто з нас прынеў у пазію сваю новую тэму, загаварыў высокім грамадзянскім голасам?

І воль вывад, да якога я прыйшоў праз усвядомленне сваіх узласных недахопаў: хочь мы і прайшлі праз шматлікія ваяныя фронты, аднак, відаць, не ўчылі патрабаванняў ваянай стратэгіі — упарта амавоўваць дасягнутыя пазііцы. Нас прылі ў пазію высокую грамадзянскага паэту, пазію глыбокага сацыяльнага эстау, аднак мы, маладыя паэты, не наклаціліся як след завоўваць гэтыя пазііцы. Мы гарамыся тым, што мы савецкія людзі і на фронтах вайны крывёю сваёй адстаілі права быць імі. Але мы, відаць, не звабілі, што гэта нас абавязвае павіна прадаваць і вучыцца, каб сваёй чытачу самае істотнае, каб павіна рухалася наперад. Вялікае майстэрства з'яўляецца там, дзе ёсць вялікія думкі, вялікая тэма.

Адзін з лепшых савецкіх паэтаў Аляксандр Твардоўскі піша ў сваёй аўтабіяграфіі: «...Уважанае і здымае за жыцця імя асабіста гнало мяне да новай працы, да новых пошукаў. Тое, што я ведаю аб жыцці, — адвалялася яне тады, — я ведаю лепш, больш падрабозна і дакладна, чым усё, што жыў на свеце, і я павінен аб гэтым расказаць».

Ці ёсць у нас такая ўпэўненасць, што мы ведаем што-небудзь лепш, чым хто-небудзь іны? Мы не ўсёма дужа прапалаў, таму налегкі родум апоўнае нас часамі. Мы ўсе помнім закія Маляўскага, што «бруно рвался в завтра, вперед, чтоб б'року трещал в шаг». На вялікі жал, у многіх з нас за апошні час штана псуецца ад залішняга сядзення ў кабінетах рэдакцыі і дома.

Чаму ў час вайны звылі прычына «я» паэт з поўным правам зварнуцца на «мы» і чаму цяпер бывае часам наваручна «мы» паставіць замест «я»? Зразумела, чаму. Там, дзе павата «я» было ў непарушанай элітасці з душой народа, там ішо смела на ўвесь свет гучала «я см». Там-жа, дзе лно страціла сваю пунавіну, лно засталася адасоблена, там ішо часта нікому няма ніякай справы. Толькі баявая пазіія, намысана глыбокім сацыяльным эстау — ці гэта ірчыны твор, ці верш пра нашых будаўнікоў, — такоў павіна быць наша праца.

У апошні час у беларускай пазіі мошн стала твораў аб барацьбе за мір, які

Прамова Кастуся Кірэнкі

Франтавымі героямі, якімі прысвечалі свае радкі. Гэта было ў пасляваенныя гады, калі мы былі лодаць у лодаць з людзьмі, што гераічна залечвалі раны вайны. Успомнім, як чула ставілася тады да нас грамадзесць. І раштам...

Раштам нам, відаць, аддалося, што ўжо ўсё асноўнае зроблена. У апошнія гады загаварылі, ды мы і самі адчулі гэта, што з намі адбываецца штосьці незразумелае. Паэты пачалі пісаць усё менш і, што самае благае, горш. Два ці тры апошнія гады хто не думаў з нас аб тым, чаму пазіія нібы страціла свой імпульс, нібы падцяжылі не крылы. Паэты быццам стаміліся, сталі больш маўчаць. І даўна рач,— гэта ўсё заўважылі, не мала гаварылі аб гэтым нават на пасаджэннях прэзідыума. Як толькі сціхлі музы, дык змоўклі і вопытныя крытыкі, якія хутчэй за ішыных маглі-б давець, у чым тут справа. У друку сталі з'яўляцца артыкулы і рэцэнзіі маладых крытыкаў, якія і самі чымаа ўгудзілі літаратурны працэс. Не маючы патрэбнай пахрытоўкі і сталага густу, яны толькі ўносілі блытаніну, сціроўвалі пачынаваючы моладзь на шлях блытанай творчасці, далейшій ад галоўных тэм нашай эпохі. У адзін і той-жа час можна было пачуць пахвалальну і лаяную ў адрас аднаго і таго-ж твора. Адзін патрабаваў чыстае лірыкі, бо яму, маўляў, чалавеку дваццаці з хвосцікам год, ужо ўсё вядома: і вайна, і будаўніцтва. Ішыны паўтаралі раз і назаўсёды заучаныя фразы, накіталі: «гэтае слова аўна не на месцы», «штут не адчуваецца подыху часу»; калі гаворка ішла аб лірычным творы: «лірычны герой не гаворыць сваёй мовай» і г. д. Дыдактычная крытыка была ў нас такоў пашыранай і надалучалівай, што, як ні дзіўна, пачалі з'яўляцца водгукі на іе: сталі друкавацца творы, зместам якіх былі дробныя, пазначаныя факты і пачуцці.

Н. Гілевіч і А. Вольскі, У. Нядзведскі і М. Ароўка, М. Смагаровіч і А. Ставер — гэта ўсё новыя імяны таленавітых маладых паэтаў, якімі напісана нямаля вершаў падобнага павана. Ёсць такія вершы — лёгкадумныя і навархоўныя — і ў паэтыі старэйшых. На два-тры такія вершы можна знайсці за апошні час і ў Максіма Танка, і ў Мішэна Панчанкі, і яшчэ больш у Максіма Дудніна, Антона Валевіча, Кастуся Кірэнкі, Аляся Бачылы, Пятра Прыходзькі і іншых. Вось верш Аляся Астапенкі «Вышла парона»:

Снег... Вышаў снег... А ўчора-ж, як на дзёна

Стаяў нагодлівы і зорны вечар, Калі мы дамаўляліся шчасліва. Аб сённяшняй з табой сустрэчы. Дарэмна, мабыць, я цябе чакаю... Ну што сказаць табе, маёй харошай? Няўжо ты, акуратная такая, Не вышліла на спатканне з-за паромы? Так хочацца мне быць у таёй хаце — Удзух хутчэй дзязючы сум прагонім. З табой мы ў клубе будзем сустракацца, Адвоім снежку і на снежных голах.

Тут няма ніякай думкі і ўсё недарочна. Справа дайшла нават да таго, што ў мужчын трыццаці год пачаў з'яўляцца дзязючы сум.

У апошні час у беларускай пазіі мошн стала твораў аб барацьбе за мір, які

Прамова Кастуся Кірэнкі

Прамова Кастуся Кірэнкі

Прамова Кастуся Кірэнкі

Трэці з'езд пісьменнікаў Совецкай Беларусі

Слова гордае—рабочы

Прамова Сергея Міхалкова

Не валодаючы ў дастатковай ступені беларускай мовай, я не мог пазнаёміцца з кнігамі для дзяцей, напісанымі беларускімі пісьменнікамі ў апошні час. Мне ўдалося прачытаць толькі тры кнігі, што выйшлі на рускай мове. Вельмі шкаду, што гэтых кніг выдадзена ў нас наогул мала, ды і то тры-чатыры творы, неслыска сабе правільнага ўжывення аб стане беларускай дзіцячай літаратуры на сённяшні дзень. У сувязі з гэтым узнікла пытанне — чаму-б тут, у Беларусі, не выдаваць лепшыя творы для дзяцей не толькі на беларускай, але і на рускай мове, а не чакаць, пакуль іх перакладуць і выдадуць у Маскве.

Я не збіраюся спыніцца на тых кнігах, якія я прачытаў. Аднак дазволю сабе пераклазаць змест аднаго апавядання таленавітага беларускага пісьменніка Янкі Брыля, каб падкрэсліць думку, якая ёсць у хвалюе мяне як пісьменніка, што піса для дзяцей. У гэтым апавяданні некалькі хлопчыкаў гавораць паміж сабой аб тым, кім яны будуць, калі стануць дарослымі. Адзін з іх гаворыць, што як толькі ён скончыць дзесяты клас, пойдзе вучыцца на мастака. Можна, у Мінск, а можна, як кажаў яго тата, і проста ў Маскву.

Планы другога хлопчыка паказуць, што яшчэ двойліся, нават траіліся. Сам ён хаче стаць доктарам, мама казала, што нікожна бацька хацеў, каб ён стаў інжынерам, а Ніна Паўлаўна сцвярджае, што з яго выйдзе калі-небудзь вядомы сьвязак.

Пакажыце паэзію працы

Прамова інжынера Мінскага трактарнага завода тав. Н. Аўтаномова

На нашых вачах у Мінску расце буйнейшае прадпрыемства — Мінскі трактарны завод. На гэтым заводзе створана новая канструкцыя — трактар «Беларусь». Праца гэтая не аднаго года, не адной тысячы людзей. Але гэтая праца не сама галоўная, а галоўнае тое, што ў нас на заводзе вырастае шматлікая армія высокакваліфікаваных работнікаў. Тут на нашых вачах у Беларусі з'явіўся свой корпус камандзіраў вытворчасці, свая тэхнічная інтэлігенцыя.

Пры напісанні кнігі аб нашай прамысловасці неабходна цвёрдая творчая садружнасць работнікаў прамысловасці і пісьменнікаў. У нас на заводзе ёсць літаратурнае аб'яднанне, якое амаль не працуе. А яго пры дапамозе Саюза пісьменнікаў магло-б аднавіць поўную ролю ў стварэнні кніг аб рабочым класе. Садружнасць работнікаў вытворчасці і пісьменнікаў магло-б напярэдаць літаратуру ад раку буйных памылак.

У творчых мы сустракаемся з такімі фактамі, што або завод займае тэрыторыю, або людзі завод; бачны людзі — тэхнікі не відаю. Мне хацелася-б успомніць пісьменніка Новікава-Прыбоя, у якога ў «Нісім» бачны і караблі, і людзі.

Творчая садружнасць рабочых прамысловасці і пісьменнікаў дазволіла-б нам пазнаёміцца ад апавяданняў прыкладна та-

кіх гаворыць аўтар, усё гэта можа ажыццявіцца, а выбар зробіць потым, часу хопіць. А часу ў нас, дзіцячых пісьменнікаў, было зусім дастаткова, каб выбар прафесіі, якую мы прапануем нашым чытачам, зрабіць у некалькі іншым разрозе. Дарэчы, нядаўна паказваўся фільм «Мы з вамі не дзе сустракаліся». У гэтым фільме школьніца марыць аб тым, кім яна стане, калі будзе дарослай. І што-ж: яна марыць стаць архітэктарам, артысткай, урачом...

Цікавае да той ці іншай прафесіі ўзнікла ў дзяцей а маленства, у гады фармавання дзіцячага характару, і мы, дзіцячы пісьменнікі, адгрываем тут не апошняю ролю. На працягу многіх год мы пісалі аб падвiгах урачоў, якія выратоўваюць жыццё другім людзям, пісалі аб мараках і летчыхах, аб адкрыццях, што зрабілі савецкія вучоныя. І няма лічба дзіўнага, што мы выхавалі ў нашых дзецях густ толькі да гэтых прафесій, звязаных з тым ці іншым падвiгам.

Дарэчы работы, казалі мы нашым дзецям, вучыцца вядзеце і добра, канчаце школу і ідзіце вучыцца далей! Лабая мара можа ажыццявіцца! У нашай краіне чалавек можа стаць тым, кім ён захоча: усёды адкрыта яму дарогі!

Усё гэта так. Але мы, пісьменнікі, зраціліся ў адным і, мабыць, у самым талюным. Мы занадта мала пісалі ў нашых кнігах для дзяцей аб тых прафесіях, якія складаюць аснову і падэгу нашай дзяржавы. Усёлаўчыч і нарэшце і апавяданнях

паэтыку выключнага паэзію, мы мала думалі аб тым, што ў нашай краіне на падвiг зольны мільёны, а падвiг гэты заключаецца ў іх штодзёнай працы на палях і ў цохах нашай Радзімы.

І сёння мы, дзіцячы пісьменнікі ўсёй нацыянальнасцей, павінны шчыра прызнаць, што мы дрэнна дапамагалі многім нашым чытачам у вырашэнні пытання «кім быць». Вынікі гэтага выдочыня. Хлопчык з апавядання Брыля закончыў у гэтым годзе дзесяць класаў і паехаў у Маскву. Ён здаваў экзамены ў медыцынскі інстытут, але не вытрымаў конкурсу. Што яму рабіць? Куды ісці? І вось ён прапускае год для таго, каб на будучы год зноў з'явіцца перад строгай камісіяй та-го-ж інстытута.

Мне здаецца, што наша першачарговая задача цпер заключаецца ў стварэнні кнігі для дзяцей, у якіх ярка і праўдзіва, малюўчы і рамантычна, захапляюча і жыва былі-б услаўлены штодзёныя справы і падвiгі рабочых і сялян, якія будуць нашай дзяржавы. Трэба ўжо а маленства выхоўваць у нашых дзецях любоў да працы.

Есць у Эдзі Агнявец верш. Ён далёка не дасканалы, але ў яго пудоўная назва — «Слова гордае — рабочы». Трэба, каб гэты словы сталі сёння пудоўнай зоркай для многіх з нас, што абраўца пісаць для савецкіх дзяцей.

Слова гордае — рабочы! Слова гордае — калгаснік!

Творчая атмосфера ў пісьменніцкай арганізацыі

Прамова Аляксея Кулакоўскага

Мне здаецца, што нам на ўсё гэта трэба гаворыць перш за ўсё аб тым, што ў нашай пісьменніцкай арганізацыі да гэтага часу няма належнай творчай атмасферы. Прэзідыум Саюза пісьменнікаў велікіручы орган творчай арганізацыі вельмі слаба займаецца творчымі пытаннямі.

За пяць год ад другога і да трэцяга з'езда ці былі ў нас такія пасаджэнні прэзідыума, дзе-б глыбока, сапраўды пісьменніцка абмяркоўваліся тым ці іншым творчым пытаннем? У секцыях Саюза і ў прыватнасці ў секцыі прозы было некалькі цікавых і карысных сходаў нават у гэтым годзе, а наш прэзідыум амаль заўсёды нагадвае нейкую гаспадарча-адміністрацыйную арганізацыю. Абмяркоўваюцца, звычайна, тым пытаннем, якія напываюць самі сабою або якаясьці зверху: розныя пераальнасныя справы, падрыхтоўка да юбілеяў і інш. Многа ўсёлаўчыч гаварыліся і аб традыцыі намаваеда коўлі, а карысці ад гэтага мала. У нас цпер вельміка пісьменніцкая арганізацыя. У ёй ёсць людзі розных здольнасцей, розных творчых нахілаў. Напэўна, у кожнага ёсць нейкія складанасці, цяжкасці ў творчай працы. Невыпадкова частка пісьменнікаў маладзтва пакалення ўжо некалькі год не выступае па новым мастацкім рэчам.

Ці гаварылі калі-небудзь у прэзідыуме з гэтымі пісьменнікамі, ці пацікавіліся, у чым справа, што перашкаджае ім у рабоце, якую трэба аказаць дапамогу? Наўрад ці хто ўспомніць такі выпадак. А штодзёная творчая дапамога вельмі патрэбна нам.

Ні нашы часопісы, ні газета «Літаратура і мастацтва» не змяшчалі да с'езда ніводнага такога артыкула, які-б глыбока зацікавіў літаратурную грамадскасць. У нас не было сапраўднай перадаўскай дыскусіі, не ўзнімаўся які-небудзь актуальны пытанні літаратурнага майстэрства. Характэрна, што вядучыя пісьменнікі амаль зусім ухіліліся ад якіх-бы там ні было творчых размоў, хоць усе літаратары і ўся наша грамадскасць чакалі ад іх аўтарытэтычнага слова аб праблемах творчага жыцця, аб шляхах далейшага развіцця беларускай савецкай літаратуры. А сказаць было аб чым. Многа ў нас яшчэ невырашаных пытанняў. Хіба можна спакойна глядзець на такія з'явы, калі ў нас да гэтага часу на-сапраўднаму глыбока не распрацавана тэма жыцця і дзейнасці рабочага класа, калі да гэтага часу не з'явілася амаль ніводнага вядома прыкладна твора аб новых пераўтварэннях у калгаснай вёсцы пасля вераснёўскага Пленума, калі ў нас многа няяснага і ёсць яшчэ многа недахопаў у прафесійных пытаннях нашай работы: аб кампозіцыйнай пабудове твора, аб майстэрстве стварэння мастацкага вобраза, аб умённі адбраць у жыцці

самае істотнае, самае характэрнае і пісаць сцісла, але не суха, аб стварэнні вобраза простага чалавека. Мноства ў нас такіх пытанняў.

Тут зноў-жа вінаваты наш прэзідыум, яго недавальная непаарэдкаванасць у вырашэнні надзённых творчых пытанняў. Нашто далёка хадоў: добрая справа была задумана вясной гэтага года — выдаць зборнік мастацкіх нарысаў аб лепшых людзях калгаснай вёскі. Аб гэтым пасаджэнні, вэшумелі, пачалі выдаваць камандзіроўкі, а потым раз'ехаліся на адпачынак, і ўсё заглохла.

Многа яшчэ фармалізма і бюракратызма ў нашай рабоце. Прыкладам з'яўляюцца, на маю думку, многія пасаджэнні праўдзівага Саюза пісьменнікаў, прысвечаныя абмеркаванню нашых перыядычных выданняў «Полымя», «Беларусь», «Савецкая Отчизна». З усіх гэтых пасаджэнняў засталіся ў памяці толькі два: тое, дзе разгартваліся спрэчкі аб памылковым артыкуле Уладзіміра Каршава аб творчасці Івана Шамаякіна, і пасаджэнне па абмеркаванні «Савецкай Отчизны», на якім прысутнічалі прадстаўнікі з Масквы. Астатнія прайшлі суха і фармальна. І гэта перш за ўсё таму, што многія члены прэзідыума ў большасці выпадак з'яўляліся, не прыстаўшы матэрыялаў в часопісах, і сядзячы за доўгім сталом, рабілі толькі выгляд, што знаёмы з часопісамі. Абмеркаванне, звычайна, абмяжоўвалася схематычнымі выступленнямі дакладчыкаў па жанрах, і потым усё зводзілася да гаспадарчых пытанняў. Такія пасаджэнні праводзіліся для справаздачы і мелі на ўвазе больш гэтую мэту, чым садачу стварэння ў Саюзе належнай творчай атмасферы.

У секцыі прозы праведзена некалькі цікавых сходаў (абмеркаванне раманаў Івана Шамаякіна, Пільна Пестрака), але былі сходы і фармальныя.

Мы часта рабілі ў секцыі тое, чаго нам не трэба было-б рабіць, — паднялі рэдакцыйны часопісы, рэдакцыйныя вядоўцы, рэдактары і рэцензенты. Напрыклад, зборнік апавяданняў Яўгена Васіленкі мы абмяркоўвалі спачатку на бюро секцыі, потым на сходы. Зрабілі аўтару многа аўтар, парад. Пасля ўсяго гэтага сабраўся рэдакцыйны часопісы і паўтарыў усё тое, што было сказана аўтару раней.

Ясна, што сходы нашых секцыяў трэба праводзіць, магчыма, менш, ды лепш, каб ставіць на іх толькі такія творчыя пытанні, якія могуць сацікаваць многіх пісьменнікаў, зацікавіць актыўных маладых літаратараў. Гэта значыць, што далёка не ўсе новыя рэчы нам трэба абмяркоўваць. Некаторыя з іх могуць разглядаць рэдакцыйні рэдакцыяны часопісы самастойна. Мы-ж павінны браць толькі такія рэчункі, вакол якіх можна будзе разгартуць сапраўды

дэлаву, грунтоўную творчую размову, шчырую, прыніштовую, без агляды на фізікацыю ў пратаколы.

Зусім вразумела, што значныя недахопы ў рабоце нашых секцыяў, і ў першую чаргу секцыі прозы, адсутнасць сапраўды прыніштовай, творчай атмасферы ў пісьменніцкай арганізацыі, слабае кіраўніцтва творчымі справамі з боку прэзідыума не маглі не адбіцца на нашай творчасці.

Нам здаецца, што адным з асноўных недахопаў многіх твораў нашай прозы з'яўляецца тое, што яны ўсё яшчэ недастаткова праўдзівыя, што аўтарам не заўсёды хопіла мужнасці, а хутчэй — умёнага гаварыць шчырую і глыбокую праўду аб нашым жыцці, паказаць нашу рэчаіснасць ва ўсёй яе шматграннасці, ва ўсёй яе складанасці, з улічэннем ёй супярэчнасці і барацьбой новага са старым.

Элементы дакіроўкі ёсць у многіх нашых творах. Адным твораў яны ўласцівы ў большай ступені, другім — у меншай. Бадай што ў большай ступені — «Гартаванню» Аляксея Кулакоўскага, але ёсць нямаля непатрэбнай падабробкі і ў раманах Алеся Стахоўкі «Шырокія гарызонты», у першым варыянце апавесці Уладзіміра Шахаўца «Вудзьце здарова», у рамана Івана Шамаякіна «У добры час» — асабліва ў трэцяй частцы.

За апошнія гады ў нас амаль звыліся добрыя, сапраўды высокамастацкія апавяданні, такія, пра якія загаварылі-б у народзе, якія-б увайшлі ва ўсеагульную літаратуру. Толькі два апавяданні можна лічыць адпаведнымі гэтым запатрабаванням — гэта «Галля» Янкі Брыля і «Агні Танганійкі» Міхася Лынькова. Нам здаецца, што гэта таксама ў значнай ступені тлумачыцца адсутнасцю ў Саюзе патрэбнай творчай кліматычнасці. Жанр апавядання заняўся ў нас. За апошнія два гады ў яго ўраўналі, і ў секцыі прозы ні разу не абмяркоўваліся пытанне аб стварэнні высокамастацкіх апавяданняў і нарысаў.

Вядліку ўвагу трэба аддаваць цпер нашай калгаснай вёсцы, тым людзям, якія пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі вядуць актыўную барацьбу за ўзляццё ўраджаю і развіццё жылля вёскаў. У прэсцы цпер многа новых людзей, якія прыходзіць з гарадоў. Нельга нам абмяжоўвацца тым, што мы іны раз на ўласных машынах пад'едзем у Дукорскую ці Рудзенскую МТС. Трэба часта і падоўгу бываць у вёсках, прымаць і вядучаць тым складаныя працы, якія адбываюцца ў калгасе. Толькі пры гэтай умове мы здолеем стварыць цікавыя і патрэбныя нашаму народу кнігі.

Вечар дружбы

У дні з'езда пісьменнікаў БССР у Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балету адбыўся вядлікі літаратурны вечар — вечар дружбы брацкіх літаратараў.

Адкрыўся вечар уступным словам Пётруся Броўкі. З чыткай сваіх твораў выступілі Канстанцін Сіманаў, Сяпелан Олейнік, Станіслаў Рычард Дабравольскі, Аркадзь Куляшоў, Мі-

хаіл Ісакоўскі, Сергей Міхалкоў, Максім Танк, Юлій Ванга, Пятро Глебка, Нікалай Браун, Усевалад Раждзественскі, Фёдар Панамар, Дамітрый Кавалёў.

У заключэнне вечара адбыўся канцэрт.

Мацаваць літаратурныя сувязі брацкіх народаў

Прамова Максіма Танка

Многія з нас за апошнія гады пазнаёміліся з міжамі нашай Радзімы, у краінах народнай дэмакратыі, дзе сустракаліся з рабочымі, сялянамі, з інтэлігенцыяй і са сваімі таварышамі на рабоце — пісьменнікамі. Мы мелі магчымасць пазнаёміцца з дастатковымі ў галіне эканамікі, культуры і навуцы Польшчы, Чэхаславакіі, Венгрыі, Балгарыі, Албаніі, Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі і іншых краін. Мы бачылі, з якой любоўю адносіцца простыя людзі да нас — савецкіх людзей, з якой прыклінаюцца і захапленнем адносіцца яны да нашага мастацтва, літаратуры.

І хто з нас не адчуваў у сэрцы радасць за нашу вядлікую маці-Радзіму, гордае за наша перадавое ў свеце мастацтва, якое дапамагае мільёнам людзей ва ўсім свеце змагацца за мір і дружбу народаў, будаваць новае светлае жыццё — сацыялізм. Радасна яшчэ і таму, што ў нашай многанациональнай савецкай літаратуры і беларускай літаратуры займае сваё пачэснае месца. Як вядома, на кітайскую мову перакладзены вершы Я. Купалы, Я. Коласа, А. Куляшова, апавяданні М. Лынькова, творы многіх нашых паэтаў і празаікаў. У Чэхаславакіі, Польшчы, Румыніі, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы выйшлі творы П. Броўкі — вершы і нарысы аб Чэхаславакіі, вершы А. Куляшова, апавяданні М. Лынькова, апавесць «У Забалотці дзее» Я. Брыля, «Рэха ў гарах» Т. Халкевіча, «Над мірным небам» А. Стахоўкі, «Андрэйка» П. Кавалёва і шмат іншых твораў, а таксама вядліка колькасць вершаў, якія друкуюцца ў розных літаратурных часопісах і анталогіях. Як бачым, расце абмен культурнымі вартасцямі і ўмацоўваецца сувязь з нашымі замежнымі сябрамі. Гэта справа вельміважнае і палітычна і культурна значна.

Толькі мы ёй мала яшчэ аддавалі ўвагі. Яшчэ зусім мала ў нас зроблена ў справе перакладаў з літаратур краін народнай дэмакратыі, асабліва калі мы параўнаем з тым, што робіцца ў Маскве, Ленінградзе, Кіеве, Вільнюсе, у іншых гарадах і рэспубліках нашай Радзімы. У чым тут справа? У нас, як вядома, ёсць Беларускае таварыства культурнай сувязі з заграўніцай, яно шмат робіць для напуляразацыі беларускай літаратуры і культуры за межамі нашай краіны. Але пакуль што ў баку ад гэтай работы стаяць наш Саюз пісьменнікаў. У нас не наладжаны сувязі, абмен часопісамі, літаратурнымі газетамі, выданнямі паміж рэдакцыямі, Саюзам пісьменнікаў. І мы амаль зусім не ведаем, што робіцца ў нашых сяброў, так як і яны зусім мала ведаюць (толькі праз «Літаратурную газету»), што робіцца ў нас, якія выйшлі новыя творы, якія пытанні нас хваляюць. Ну, а «Літаратурная газета», як вядома, не шмат адводзіць месца для паказу літаратурнага жыцця ў рэспубліках.

Адсутнасць моцнай дэлавоў сувязі часта прыводзіць да няправільнага ўжывення аб сапраўдных становішчах як у нас, так і ў нашых сяброў. Калі мы адначасна дзеіццагодзе ўз'ядналі Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі з Савецкай Украінай і Беларуссю, польскія таварышы, не маючы над рукамі нашых выданняў, газет, вымушаны былі карыстацца рознымі старымі даваеснымі выданнямі, у якіх было шмат памылак і сьведчым палітычным скажанняў гістарычных падзей, статыстычных дадзеных.

Трэба, каб Саюз пісьменнікаў БССР больш сур'ёзна заняўся справай прапаганды літаратуры і перакладаў з літаратуры краін народнай дэмакратыі. У нас многія могуць перакладаць з польскай, чэш-

скай, славацкай, балгарскай моваў. Трэба больш сур'ёзна заняцца перакладамі класікаў літаратур брацкіх славянскіх народаў. Добра, што ў нас хутка выйдзе зборнік сучаснай польскай паэзіі.

У 1955 г. усе народы будуць адзначаць дату стагоддзя з дня смерці вядлага польскага паэта і нашага земляка Адама Міцкевіча. Творы Міцкевіча перакладаў Я. Купала, ды, бадай, няма ў нас такога паэта, які не перакладаў-бы яго цудоўную паэзію. У нас ёсць шмат перакладаў, і нам неабходна выдаць том выбранных твораў Адама Міцкевіча.

Гаворачы аб прапагандзе літаратуры, мне яшчэ хочацца звярнуць увагу на тое, што ў нас ніхто не цікавіцца, якія намы творы і на якіх мовах перакладаюцца і друкуюцца. Аб гэтым можна вядвацца ў Маскве і ў Кіеве, але не ў Мінску, бо ні Саюз пісьменнікаў БССР, ні Інстытут літаратуры Акадэміі навук БССР гэтым не займаюцца. Каму-ж тады займацца такой патрэбнай для нас справай?

Хочацца сказаць аб нашай крытыцы і паэзіі. Вядома, што адставанне любога з жанраў, асабліва крытыкі, адмоўна адбываецца на ўсёй нашай літаратуры. Праўда, за апошнія гады ў нас з'явілася некалькі цікавых прац аб літаратурнай спадчыне мінугага, некалькі манарграфій і калекцыйна-на праца — нарыс аб сучаснай беларускай літаратуры. Нарыс аб беларускай савецкай літаратуры напісаны дошчы цікава: даецца разгляд творчасці нашых пісьменнікаў, іх асноўных твораў, характарыстыка герояў. Але і тут, ва ўступных частках, шмат агульных разважанняў. Мне здаецца, што разглядаючы беларускую літаратуру, мы няправільна робім, калі творчасць рэвалюцыйных пісьменнікаў Заходняй Беларусі разглядаем асобна, у адмысць аб беларускай і ўсёй савецкай літаратуры. У гэтым выпадку нельга на-сапраўднаму зраўняць увесь складаны

працэс развіцця і творчасці паасобных пісьменнікаў, якія развіваліся над непасрэдным уплывам савецкай літаратуры і вядлікага будаўніцтва сацыялізма ў СССР.

Можна гэта лягчэй, — пачынаць разглядаць гэтай літаратуры ад даты ўз'яднання, але ў даным выпадку мы не заўважаем цэлае дваццацігоддзе, багатуе спадчыну народнай творчасці, усю палюшную літаратуру, аб якой да гэтага часу, на жаль, нідзе яшчэ ні слова не сказана. Але яна існавала, мела сваіх паэтаў і песьняроў. Творчасць рэвалюцыйных пісьменнікаў Заходняй Беларусі трэба разглядаць паралельна з творчасцю пісьменнікаў Савецкай Беларусі, бо гэта былі два атрады вядлікай арміі, напалковаваных якой была наша Камуністычная партыя. Два атрады, якія змагаліся за ажыццяўленне палітыкі партыі.

Праўда, розныя заданні стаялі ў той час перад кожным з гэтых атрадаў. Але агульнай была любоў да краіны сацыялізма, агульным было імкненне да ўз'яднання ў вольнай сямі савецкіх народаў. Адзінай была нянавісць да ворагаў і вера ў перамогу рэвалюцыі. Усё гэта чырвоны іткі прыходзіць праз творчасць усіх беларускіх пісьменнікаў.

Гаворачы аб адставанні нашай крытыкі, прычыны гэтага трэба шукаць не толькі ў ёй самой. Магчыма, што ў кожнай вінавата і наша проза, і паэзія, і драматургія, а развіццём якіх, з ростам якіх развіваецца і расце крытыка, а з ростам апошняй — і ўсё літаратура.

Ці можам мы сказаць, што нас адвальнае наша паэзія? Не. Мы жылім у часы небывалай на сваіх маштабах барацьбы за мір, у часы барацьбы мільёнаў каланіяльных народаў за сваё вызваленне ад ярака капітала, напярэдадні краху старага варажата свету і перамогі сацыялізма ва ўсім свеце. У нас яшчэ мала такіх твораў, у якіх адчуваецца подых вядлікай паэзіі нашага часу. Многія з нас забываюць, што мы, пісьменнікі, — не толькі змагары ва выкананне надзённых заданч, але і разведчыкі будучыні. І не хачу астрымівацца на дробных недахопах, на нейкіх няўдалых радах ці рыфмах. Гэта можна выправіць. Хочацца ба-

чыць у нашых творах мастацкае вырашэнне пытанняў нашага часу, якія хваляюць народ.

Мне здаецца, што мы няправільна падыходзім да стварэння вобраза нашага сучасніка, калі ў дэталх вышываем толькі яго партрэт, яго прафесію, не надыходзім яго глыбокімі думкамі, светапоглядам, не даючы яму вырашаць жыццёвыя пытанні.

Калі прачытаем свае апошнія паэмы, дык убачым, — ёсць паэмы пра партызан, хлебарабоў, медработнікаў, аграптомаў, навуковых работнікаў, навінных кіраўнікоў і іншых. Ужо нават ідуць пошукі, аб якім яшчэ не напісана паэма, — быццам такое паверхоўнае апісанне новай прафесіі, новага героя можа шырыцца ўжывенне аб нашым іматраным, багатым і змястоўным жыцці і даць вобраз героя нашага часу.

Трэба прызнаць, што мы не аддавалі дастаткова ўвагі пытанню ідэалагічнага росту нашых пісьменнікаў, росту нашай вольнай сямі савецкіх народаў. Адзінай была нянавісць да ворагаў і вера ў перамогу рэвалюцыі. Усё гэта чырвоны іткі прыходзіць праз творчасць усіх беларускіх пісьменнікаў.

Гаворачы аб адставанні нашай крытыкі, прычыны гэтага трэба шукаць не толькі ў ёй самой. Магчыма, што ў кожнай вінавата і наша проза, і паэзія, і драматургія, а развіццём якіх, з ростам якіх развіваецца і расце крытыка, а з ростам апошняй — і ўсё літаратура.

бе за стварэнне глыбокадзейных і высокамастацкіх твораў. Шмат часу ў нас займалі розныя пасаджэнні, дугарадныя справы. Мне здаецца, што няма другой такой ардыі, рабочы дзень якой быў-бы так неўпарадкаваным, як у нас, дзе так несістэматычна праводзілася-б вучоба.

Асабіста я не садаволена вынікамі сваёй працы за апошнія два гады. І напісаў два зборнікі вершаў. Апошні здадзены ў выдавецтва. Большую частку вершаў гэтых зборнікаў я напісаў у выніку сваіх паездак у краіны народнай дэмакратыі. Гэта свайго роду дарожныя ўражання, замалеўкі. Іншыя-ж вершы — гэта раніткі таго матэрыялу, які я збраў для большай будучыні — для паэмы, і не здолеўшы не напісаць, скарытаў на розныя лірычныя песьні і вершы. Есць там вершы, якія дарэчы мне, і такія, якія толькі гавораць аб прапозітнай дароце. Але ўсе яны, сабраныя ў зборнік, не даюць цэлагага вобраза, не даюць адказа на многія пытанні, якія хваляюць мяне і маіх герояў. А гэта значыць, што не адказалі на іх, я не магу суапакоіцца і лічыць сабе напэўна, які не выканаў сваё заданне. Цяжкасці з нашым ростам, майстэрствам ёсць у кожнага з нас. Бачу я іх і ў творчасці Куляшова, Броўкі, Глебка, Панчанкі, Лужаніна і маладзёных сяброў.

У канцы гэтага года адбудзецца другі ўсеагуны з'езд савецкіх пісьменнікаў. Мы бачым, як за 20 год, якія прайшлі ад першага з'езда, над жыватворным уплывам вядлікай рускай літаратуры выраста, узнікае нацыянальная літаратура народаў Савецкага Саюза, і ў іх ліку наша беларуская, якая выйшла на ўсеагульную арэну і стала вядомай далёка за межамі рэспублікі. Ад другога з'езда мы чакаем вырашэння многіх пытанняў у галіне паэзіі, прозы, драматургіі, крытыкі, тэорыі літаратуры, павышэння ідэяльнага ўзроўня і майстэрства савецкіх пісьменнікаў.

Галоўны рэдактар Васіль ВІТНА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Дамітрый АРЛОУ, Уладзімір АЛОУНІКАУ, Аляксей БАЧЫЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Васіль БУРНЮСАУ, Настуль ГУБАРЗВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Павел КАВАЛЕУ, Барыс ПЯРКОУСКІ.